

NOVI ODMEV

GLASILO
KULTURNO
PROSVETNEGA
DRUŠTVA
SLOVENSKI DOM
DECEMBER 2008
ŠTEVILKA 36
ISSN 1331 - 548x

UVODNE MISLI

No, pa ga imamo. Ministra za Slovence v zamejstvu in po svetu. Našega ministra, torej. To je postal akademik Boštjan Žekš, ki ga brez laskanja zlahka uvrstimo v vrh najuglednejših Slovencev.

Boštjan Žekš je 68-letni doktor fizikalnih znanosti, redni profesor za biofiziko na medicinski fakulteti in redni profesor za fiziko na fakulteti za matematiko in fiziko, znanstveni svetnik na oddelku za teoretično fiziko inštituta Jožef Stefan in predstojnik univerze v Novi Gorici. Od leta 1991 je redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, med letoma 2002-2008 je bil tudi njen predsednik. V politiki se neposredno ni preizkušal, je pa pred letom dni podprl Lojzeta Peterleta v njegovi kandidaturi za predsednika države. Akademik je vse to in še veliko več: velja za razumnika, ki se nikoli ni gibal le znotraj svojega znanstvenega vrtička, ampak se je v razmišljanjih in javnih nastopih večkrat, a modro in tehtno izrekal o različnih pomembnih dogodkih in pojavih v družbi.

Veselimo se sodelovanja z ministrom Žekšem!

Imenovanje ministra brez listnice je morda prava priložnost, da se ozremo v preteklost. Pravzaprav ne bi mogli reči, da smo se s katerim koli vodjem zamejskega resorja v Sloveniji slabo razumeli. Križ pa je bil z njihovim nenehnim menjavanjem in spreminjanjem pristojnosti. Po letu 1990, ko so bile v Sloveniji prve demokratične volitve, je za Slovence v zamejstvu in po svetu skrbelo rekordnih 12 ministrov oziroma državnih sekretarjev. Povprečna doba trajanja je bila torej komaj leto in pol. Edini, ki je zdržal ves mandat, je bil državni sekretar Peter Vencelj, ki je resor vodil v letih 1993-1997.

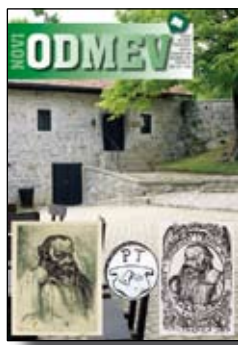
Spomnimo se še ostalih: prvi minister za Slovence v zamejstvu in po svetu je bil Janez Dular (maj 1990 - maj 1992), sledil je minister Janko Prunk (maj 1992 - januar 1993). Kot tretji je resor prevzel prej omenjeni Peter Vencelj, vendar je bil takrat že ustanovljen urad za Slovence v zamejstvu in po svetu v okviru zunanjega ministrstva. Za nekaj mesecev (marec 1997 - junij 1997) ga je nasledil vršilec dolžnosti predstojnika urada Uroš Mahkovec. Urad je nato prevzela državna sekretarka Mihaela Logar (junij 1997 - junij 2000), nato za nekaj mesecev Zor-

ko Pelikan (junij 2000 - december 2000). Sledili so državni sekretarji Magdalena Tovornik (december 2000 - marec 2002), Iztok Simoniti (marec 2002 - januar 2003), Črtomir Špacapan (januar 2003 - september 2003). Urad je nato kratek čas vodila vršilka dolžnosti Metoda Mikuž (september 2003 - december 2003). Nova direktorica urada je postala Jadranka Šturm Kocjan (december 2003 - december 2004). Pred štirimi leti so urad za Slovence v zamejstvu in po svetu preselili pod okrilje vlade. Najprej ga je vodil Franc Pukšič (december 2004 - november 2005), nazadnje pa vnovič Zorko Pelikan (december 2005 - november 2008).

Zakaj smo našli vsa ta imena? Najprej za osvežitev spomina. Drugič pa zato, da ilustriramo resnično nagle zamenjave, ki so nam grenile življenje. Komaj smo se spoznali z nekom in se privadili na njegov način dela, če je odšel in že je vse obstalo. In o vseh težavah - recimo o prostorih društva - je bilo vedno znova treba nasledniku pojasnjevati, kaj smo se o tem že dogovorili z njegovim predhodnikom in kakšna zagotovila in obljube smo že imeli, pa so zdaj padli v vodo. Ob tem nam je večina tožila, da imajo precej zvezane roke, saj so le državni sekretarji, ki ne sodelujejo neposredno v delovanju vlade. Zdaj bo ta resor zopet vodil minister. Ministra brez listnice za Slovence v zamejstvu in po svetu je predvidel zakon, ki so ga poslanci sprejeli v času vlade Janeza Janše. Novi premier Borut Pahor se na srečo ni odločil za spreminjanje zakona, temveč se je odločil za njegovo dosledno spoštovanje.

To nas zelo veseli. Kakor nas veseli, da je vodenje ministrstva zaupal uglednemu Slovencu. Posebej pa bomo veseli, če bomo z akademikom Žekšem uspeli navezati tesne in trdne stike in če bomo pri njem našli na razumevanje naših pričakovanj. Slovenska manjšina v vsaki državi diha drugače. Nekaj zapisov o tem, kako smo čas od poletja preživljali Slovenci na Hrvaškem, pa vam v branje ponujamo v sveži številki Novega odmeva.

**Naslovnica:
Rojstna hiša
Primoža
Trubarja**

LETO PRIMOŽA TRUBARJA: STATI INU OBSTATI

Ob petstoti obletnici rojstva očeta slovenske književnosti in pisanega jezika Primoža Trubarja sta Slovenski dom in zagrebški svet slovenske manjšine oktobra pripravila multimedijško razstavo, bolje rečeno: dogodek, ki se ga je udeležilo veliko Slovencev in pripadnikov drugih manjšin, ki živijo v Zagrebu, pa tudi nekatere pomembne osebnosti javnega življenja.

Potem ko je predsednik društva Darko Šonc navzoče vpeljal v dogodek in ko je zagrebški župan Milan Bandić izrekel nekaj laskavih misli o tem, "kako lepo je biti župan mesta, ki ima takšno slovensko manjšino", je razstavo in Trubarjev večer slovesno odprl veleposlanik Republike Slovenije na Hrvaškem dr. Milan Orožen Adamič.

In ples se je pričel. Dobesedno. Po dvorani so se razlegli renesančni toni skupine Capella Carniola iz Škofje Loke, ki jih je iz instrumentov šestnajstega stoletja izvajal Janez Jocič, medtem ko je plesni par izvajal nklone, priklone in ostale oblike plesa tistega časa. In vse to v krasnih in bogato okrašenih kostumih. Paša za oči za tiste, ki so bili dovolj blizu in so to lahko videli.

Knjige za "lube Slovence"

Mogočen možakar v črni obleki, z dolgo sivo brado in pisarsko čepico ter njegov pomočnik pri tiskarskem stroju sta privabljala radovedneže. Manufak-

tura mojstra Janeza, njegova potujoča tiskarna z repliko Gutenbergove stiskalnice, je pritegnila posebno pozornost. Prav na takem stroju je Trubar tiskal svoje prve knjige. Pa ne brez težav.

Kot vsak izumitelj se je tudi Trubar moral ukvarjati z nešteto vprašanji in odpravljati marsikatero dilemo, ki se mu je sproti porajala. Marsikdo je v tistem času mislil, da slovenščina ni jezik, ki bi ga bilo vredno zapisati. Češ, da je nerazvit, da se s slovenščino ne da izreči abstraktnih misli, povezanih z vsako resno znanostjo. Trubar je dokazal, da ni tako. Njegov osnovni namen, približati božjo besedo ljudem v njim razumljivem jeziku, se je uresničil. Pri tem pa ni pozabil, da so njegovi "lubi Slovenci" pravzaprav večinoma nepismeni. Zato se je lotil naloge opismenjevanja. V ta namen sta izšli prvi dve njegovi knjigi: Katekizem in Abecedarij. Pa ni šlo vse tako gladko. Osnovno vprašanje je bilo, katere črke izbrati za zapisovanje jezika, ki ga do tedaj nihče ni pisal. Po prvem poskusu z gotico se je Trubar odločil za latinico, ki jo tudi danes pišemo. Po skoraj petih stoletjih so današnji Trubarjevi "lubi Slovenci" lahko videli in preizkusili, kako so se tiskale knjige v tedanjih časih. Primerek svoje "tiskovine" so lahko odnesli s seboj, za spomin.

Podobe in okusi iz Trubarjevega časa (mednaslov) Po uradni otvoritvi so si navzoči ogledali razstavo, za katero je slikovno gradivo posodil Narodni muzej Slovenije, ki mu gre za to posebna zahvala. Razstava popelje obiskovalca skozi življenje in delo Primoža Trubarja, pa tudi skozi čas, v katerem je deloval: slovenske dežele v 16. stoletju, Trubarjev dom na Rašci, šolanje Trubarja kot katoliškega duhovnika, njegov prestop v protestantizem, njegove knjige in sploh pomen človeka, ki se ga je že zdavnaj povsem upravičeno oprijel naziv očeta slovenske književnosti. Poseben del razstave je bil namenjen tiskarni v Urachu, tako imenovani "hrvaški tiskarni", kjer je bil Trubar ravnatelj in v kateri sta Stipan Konzul Istranin in Antun Dalmata skupaj z ostalimi sodelavci prevajala Biblijo in ostale spise v hrvaščino. Za nekaj prevodov pa je Trubar napisal predgovor.

Da bi bila slika in doživetje popolna, so gostitelji poskrbeli tudi s hrano po receptih iz tistega časa. Članice Slovenskega doma so pokazale svoje veščine

in v veliko veselje navzočih postregle merjaščevo golaž z ajdovimi žganci, za posladek pa ajdovo medeno potico, puslice, krhlake in druge dobrote. Seveda so stregle v "takratnih" oblačilih.

Dolga prijateljstva

Nismo pozabili niti na naše malo mlajše. Tako so se učenci zagrebške osnovne šole Ivana Cankarja in OŠ Brežice ponovno našli za isto mizo, tokrat v tako imenovani knjigoveški delavnici, v kateri so izdelali in uvezli miniaturne knjige, tako kot so to delali v 16. stoletju. Delavnico je vodila Metka Starič iz Parnasa, zavoda za kulturo in turizem iz Velikih Lašč. Odzivi mentorjev obeh šol so bili več kot pohvalni. Prireditev pa je ta pohvala še bolj pomembna, saj skupaj z otroškim nasmehom pomeni, da se njihov cilj uresničuje. To srečanje namreč sodi v okvir projekta "Dolga prijateljstva", s katerim želi svet slovenske nacionalne manjšine bolj povezati učence osnovnih šol iz Slovenije in Hrvaške, ustvariti medsebojno sodelovanje in prijateljstvo, ki je zalog dobrososedskih odnosov.

Razmislek: kdo smo in zakaj?

Udeleženci proslave 500. obletnice rojstva Primoža Trubarja so dogodek zares lahko videli, poslušali in okusili. Ko pa se doživetje poleže, ostane misel, za katero upamo, da je dovolj jasna: samoumevnost tega, da smo to, kar pač smo, dolgujemo velikim ljudem naše zgodovine. In dobro je, če bi se občasno spomnili, da to, kar se nam zdi samoumevno, ni vedno bilo tako. In da je tudi na nas, da ohranjamo našo identiteto, naš jezik in obstoj.

"Stati inu obstati", bi rekel Trubar.

Veliko vprašanje je, kaj bi zdaj bili Slovenci in v kakšnem jeziku bi govorili, če ne bi bilo velikana naše zgodovine - Primoža Trubarja. Vsak dan lahko slišimo, kako so se časi spremenili, kako živimo drugače in kako nimamo časa ne zase ne za bližnje. In žal nam je zaradi tega. Še bolj poredko se vprašamo, kdo smo in zakaj smo to, kar smo. Nimamo časa za premišljevanje. K sreči imamo velike ljudi naše zgodovine, ki nas ob obletnicah spomnijo na naše poreklo, na vse tiste stvari v vsakdanjem življenju, ki so pomembne ne samo za našo prihodnost, temveč tudi za prihodnost našega naraščaja.

Elizabeta Lebar Balazič

Slovenski dom, naš drugi dom

SLOVENSKI PRESEDNIK OBISKAL SLOVENSKI DOM

Slovenski predsednik Danilo Türk je 26. novembra prvič uradno obiskal Hrvaško. Navdušeno smo ga sprejeli tudi v zagrebškem Slovenskem domu.

Slovenski predsednik je Hrvaško obiskal na povabilo hrvaškega predsednika Stjepana Mesića, sprejela pa sta ga tudi predsednika sabora in vlade, Luka Bebić in Ivo Sanader. V Türkovem spremstvu je bil tudi novi slovenski zunanji minister Samuel Žbogar.

Predsednika Danila Türka smo v Slovenskem domu sprejeli točno ob 18. uri. Dobrodošlico so mu izrekli predsednik in podpredsednik društva in Zveze slovenskih društev na Hrvaškem, Darko Šonc in Franc Strašek ter Irena Šonc, ki mu je podarila tudi šopek belih vrtnic. V Prešernovi dvorani se je predsednik rokoval s predsedniki slovenskih društev na Hrvaškem, člani upravnega odbora Slovenskega doma, zagrebškega sveta slovenske manjšine in slovenske veleposlaništva v Zagrebu. Iz dubrovniške lipe je prišla Barbara Njirić, iz karlovskega Slovenskega doma Silvin Jerman, iz varaždinskega Nageljna pa Marijana Husak in Barbara Antolić.

Dobrodošlica v Slovenskem domu

V pozdravnem govoru je Darko Šonc je izrazil upanje, da je bil predsednikova misija na Hrvaškem uspešna in da je dosegel dogovore, "ki so v obojestransko korist - ki bodo ščitili interese slovenske države, upoštevali pa tudi interese slovenske skupnosti na Hrvaškem". Glede odnosa matične države do Slovencev na Hrvaškem je Šonc dejal, da je dobro, ker je Slovenija sprejela zakon o odnosih z Slovenci zunaj njenih meja, slabo pa, ker Slovence na Hrvaškem deli na dve kategoriji - na zamejce in Slovence po svetu. Po Šoncevih besedah je slabo tudi, "ker se včasih počutimo, kot da nismo živa skupnost, kot da smo skrčeni na nek člen v zakonu, kot da smo nekdo, ki kar naprej nekaj hoče in terja, pri tem pa je morda še moteč, ko si želi, da bi se odnosi med Slovenijo in Hrvaško, med našima dvema domovinama, rešili v iskrenem duhu prijateljstva". Opozoril je, da imajo napetosti med državama in papirnati odnosi med matico in manj-

šino tudi že posledice: "Popisi prebivalstva kažejo, da nas je asimilacija krepko zdesetkala". Šonc je spomnil, da bo zagrebški Slovenski dom prihodnje leto praznoval 80. rojstni dan in izrazil upanje, da se nam bo slovenski predsednik na praznovanju pridružil, če mu bodo obveznosti to dopuščale. Predsednik Türk je povedal, da se je pred uradnim obiskom v Zagrebu že dvakrat srečal s hrvaškim predsednikom Mesićem in da so tudi tokrat pogovori potekali v prijateljskem ozračju. Dotaknila sta se vseh odprtih vprašanj in potrdila, da je sodelovanje med državam dobro, da pa bi bilo lahko še boljše. Slovenski predsednik je poudaril, da ga veselita dobra organiziranost Slovencev na Hrvaškem in objektivno stališče do meddržavnih nesoglasij. Cilj njegovega obiska na Hrvaškem je bil, kot je dejal, prav

spodbuda reševanju odprtih vprašanj. Podatek o 80-letni tradiciji zagrebškega Slovenskega doma ga je prijetno presenetil. Obljubil je, da se bo prihodnje leto, če bo le mogoče, udeležil jubilejne proslave v Zagrebu.

Oživitev hvalevredne tradicije

Ob obisku v Slovenskem domu smo slovenskemu predsedniku zastavili vprašanje, kako vidi naše društvo in ali pozna naš Novi

odmev. "Slovenci na Hrvaškem ste živa skupnost. Dobro je, da imate časopis, saj tako dokazujete kakovost in vsebino vašega dela. Z veseljem ga bom prebral in se tudi česa naučil. Zanima me, kako se v njem izraža kulturno in siceršnje delo Slovencev v Zagrebu ter Slovencev na Hrvaškem," je dejal predsednik Türk. Predsedniku Slovenije smo nazdravili s kozarcem slovenskega vina, pogostili pa smo ga z orehovo potico, orehovo potico z medom, orehovo potico iz ajdove moke in piškoti, ki so jih pripravile naše pridne članice Ivanka Nikčević, Katarina Furjan in Božica Latinčič.

Ob slovesu je Darko Šonc predsedniku Republike Slovenije Danilu Türku v imenu Slovenskega doma podaril sliko Triglav, umetniško delo v tehniki fuzije stekla avtorice Zdenke Schonwald.

Slovenski predsednik je z obiskom Slovenskega doma oživil hvalevredno tradicijo iz časov po osamosvojitvi Slovenije in Hrvaške. Takrat so si predstavniki slovenske države ob obiskih Zagreba vedno vzeli čas tudi za pogovor s predstavniki slovenske manjšine na Hrvaškem. Tradicija je v zadnjih letih zamrla, obisk predsednika Danila Türka pa bo - kot upamo - spodbuda za druge predstavnike Slovenije.

*Franc Strašek,
Polona Jurinić*

GOSTOVANJE CELOVŠKEGA PEVSKEGA ZBORA

30. maja smo v Slovenskem domu gostili pevski zbor Jakob Petelin Gallus iz Celovca. Bilo je lepo doživeti prisluhniti izbranim glasovom, ki so nam zapeli nekaj duhovnih, ljudskih, tradicionalnih in umetniških pesmi.

Zbor je leta 1960 ustanovil dr. France Cigan, vzgojitelj v Mohorjevih dijaških domovih, učitelj, skladatelj in zbiratelj ljudskih pesmi. Pevke in pevci iz Podjune, Roža in Zilje na Koroškem so nam zapeli naslednje pesmi: Pomlad se men pa lušno zdi, Na prsi raste rožmarin (obe priredil France Cigan), Gavi sunt, Quamgallina (Jacobus Gallus), Noč čarobna (Milka Hartman, Marko Bajuk), Slovenska dežela (Benjamin Ipavec), Meglice nad jezerom (Lenčka Kupper, Slavko

Mihelčič), Hrepenenje (Lenčka Kupper, Jože Ropitz), Mit Lieb bin ich umfangen (J. Stenerlain), Viele verachten (G. Mittergradnegger), Is schon still (J.K.J. Bachofen), Lepše rožce ni na sviet (prir. France Cigan) in Koroška domovina (V. Polanšek, France Cigan).

Presenečenje, druženje in slovo

Posebno presenečenje je bila pesem Meglica nad jezerom, ki jo je napisala Lenčka Kupper, ena od članic zbora. Namenili smo ji navdušen aplavz, ki je še bolj odmeval, ko je zbor zapel pesem Hrepenenje, ki jo je Lenčka ustvarila skupaj z dirigentom zbora Jožetom Ropitzem. Zbor je resnično navdušil, zlasti člane našega pevskega zbora, ki so po koncertu hitro navezali stike z gosti. Po kratkem oddihu, pojedini in osvežitvi s pijačo, smo se spet zbrali v dvorani, se družili, poklepetali in skupaj zapeli nekaj pesmi. Pevce s Koroškega je pozdravil naš podpredsednik Franc Strašek. S predstavnikom zbora sta si izmenjala priložnostna darila. Naši gostje so morali kmalu oditi na počitek, saj se njihova pot ni končala v Zagrebu: naslednji dan so odšli v Kostanjevici ob Krki. Tam je bilo slovesno kosilo, s katerim so počastili 70. rojstni dan pevke, pesnice in častne predsednice zbora Lenčke Kupper.

Zaželeli smo jim srečno pot in kmalu nasvidenje.

Miroslava-Maria Bahun

Slovenski dom, naš drugi dom

UPRAVNI ODBOR O TEŽAVAH S POUKOM SLOVENŠČINE

Upravni odbor je na seji konec septembra obravnaval priprave na vseslovensko srečanje v Šibeniku in se strinjal s pripravo razstav o Primožu Trubarju in Francesku Robbe. Osrednjo pozornost pa je namenil zapletom z dopolnilnim poukom slovenščine.

Upravni odbor je presenetila enostranska poteza urada za Slovence v zamejstvu in po svetu ter ministrstva za šolstvo, ki sta odločila, da dosedanji način pouka slovenščine v društvih na Hrvaškem ne ustreza. Profesorjem, ki že vrsto let uspešno vodijo tečaj v slovenskih društvih v Pulju, Lovranu, na Reki, v Čabru in Zagreba, se odpove nadaljnje poučevanje, ker jih bo zamenjala prof. Mojca Podobnikar. Stanovala bo na Reki in od tam enkrat na teden obiskala zainteresirana društva in vodila štiriurni tečaj jezika, na primer ob ponedeljkih štiri ure v Zagrebu, ob torkih štiri ure v Pulju... Prizadeta slovenska društva s tem ne soglašajo, saj je načrt izvedljiv samo teoretično. Po eni strani ne upošteva potovalnih težav (vreme, zima, sneg, razdalja), po drugi pa dejstva, da tečajniki po napornem dnevu ne morejo kakovostno slediti štiriurnem pouku slovenščine. Zaradi pomislekov društev prof. Mojca Podobnikar za zdaj poučuje le v Bazovici na Reki. Upravni odbor pričakuje ustrezen dogovor do konca oktobra. Če to ne bo mogoče, bo Slovenski dom nadaljeval že doslej uveljavljen način poučevanja slovenščine s prof. Marijo Crn. ković.

Pot v Šibenik in razstavi

Predsednik Darko Šonc je upravni odbor seznanil s pripravami na srečanje Slovencev na Hrvaškem 4. in 5. oktobra v Šibeniku.

Zanimiva razprava je potekala o življenju in delu Primoža Trubarja in Francesca Robbe ter njunem prispevku k bogastvu slovenske kulture. Upravni odbor je sklenil, da je, da Slovenski dom do konca leta pripravi dve razstavi, in sicer o Trubarjevem življenju in delu ter o Robbovi ustvarjalnosti na ozemlju današnje Slovenije, Italije in Avstrije.

Franc Strašek

Slovenski dom, naš drugi dom

NA DNEVU ŠTAJERSKIH IZGNANCEV

5. junija 2008 smo se člani Društva izgnancev KO Zagreb in člani Slovenskega doma udeležili osrednje prireditve ob dnevu izgnancev širšega območja Štajerske. Ob tej priložnosti smo si tudi ogledali mesto Maribor.

Potovanje v Maribor je bilo prijetno in je hitro minilo, saj je predsednik DIS KO Zagreb Alojz Kramar podrobno opisoval znamenitosti Maribora, za vzdušje pa so poskrbeli tudi ostali člani z recitacijami in pesmimi. V Mariboru smo najprej obiskali muzej in si ogledali prvostolnico, kjer smo prisluhnili pripovedi o njeni zgodovini. Pogledali smo si mesto in dravske mostove ter se okrepčali v Koblerjevem zalivu v Kamnici.

Dobro razpoloženi smo odšli na prireditev v meljsko

vojašnico. Zelo je deževalo, vendar nas to ni motilo, so pa morali zaradi dežja prireditve preseliti v plesno šolo.

Rane še bolijo

Predsednica KO Maribor Majda Cvetanovski je pozdravila goste, člane in vse navzoče ter napovedala kulturni program, bogat z recitacijami in petjem. Pesmi o izgnanstvu so se dotaknile naših duš, saj rane še bolijo. Predsednica izgnanskega društva Ivica Žnidaršič nas je seznanila z novicami o reševanju zahteve za poplačilo gmotne škode žrtvam druge svetovne vojne, o čemer odločata vlada in državni zbor. Slavnostni govornik, minister za obrambo Karel Erjavec je podprl reševanje zadev v vladi in s tem navdušil izgnance. Mariborski podžupan pa je obljubil pomoč pri iskanju primernejšega prostora za zbiranje izgnancev.

V Zagreb smo se vračali polni vtisov, razmišljanja o miru in boljšem jutri. Pozorno smo si ogledovali gradnjo avtoceste

AKADEMIK NEDELJKO FABRIO V SLOVENSKEM DOMU

Književnik in nekdanji predsednik Hrvaškega društva pisateljev je na jesenskem predavanju v Slovenskem domu spregovoril o "danuncijadi", pojavu, ki je povezan z italijanskim fašizmom in se tako imenuje po Gabrielu d'Annunziu.

D'Annunzio je po mnenjih številnih analitikov začetnik italijanskega fašizma. Štejejo ga za mentorja Benita Mussolinija, ki je d'Annunzija posnemal v metodah vladanja, vodenju gospodarstva in korporativne države, odrskih trikih, čustvenih nacionalističnih obredih, z rimskim pozdravom, retoričnimi vprašanji množicam in drugimi prijemi.

Prisluhnili smo akademikovem razmišljanju o vplivu danuncijade na politične tokove na Hrvaškem in v Sloveniji, posebej v Istri. Zelo zanimivo predavanje je akademik Fabrio razdelil na več poglavij. Najprej je predstavil konec 19. stoletja v italijanski politiki in družbi, nato pa je spregovoril o dveh različicah iredente v italijanskem pesništvu. Posebej je osvetlil leto 1907, ko je odmevala D'Annunzijeve gledališka drama La Nave, in leto 1918, ko je D'Annunzio prišel v Bakar. Začetek tako imenovane danuncijade je zaznamoval njegov prihod na Reko 11. septembra leta 1919. Posebno pozornost je akademik posvetil vlogi osvajanja italijanskih intelektualcev - Caselle, Marinettija, Benellija, Carlija, Comissa, Toscaninija in drugih - v osvajanju Reke. Zanimiv je bil tudi prikaz slovenskega in hrvaškega patriotskega odgovora na danuncijado. Akademik Fabrio je predavanje sklenil z opisom D'Annunzijevega odhoda z Reke 18. januarja 1921 in podpisa pogodbe med kraljevino Italijo in kraljevino SHS.

Polona Jurinić

NEUSTRAŠNI PLANINCI SLOVENSKEGA DOMA PO POTEH BREŽIŠKE ČETE

25. oktobra smo se neustrašni planinci Slovenskega doma odpravili v Sromlje, na tradicionalno srečanje borcev, izgnancev, planincev in mladine. Skupaj smo prehodili pot brežiške čete.

Zagrebska skupina planincev - iz našega društva ter planinskih društev Medveščak, Ericson in še nekaterih - se je zbrala navsezgodaj na železniškem kolodvoru v Zagrebu, od koder nas je vlak popeljal v Dobovo. Tam nas je že čakal avtobus, ki nas je pravočasno pripeljal v Sromlje, kjer se je ob 9. uri začela tradicionalna slovesnost. Zbrane je pozdravil brežiški župan Ivan Molan, zaigrali so nam učenci osnovne šole Sromlje, zapel pa tamkajšnji moški pevski zbor.

Tri ure hoje (mednaslov) Pohod po poteh brežiške čete so pripravili občina, športna zveza in planinsko društvo Brežice, organizacija ZZB NOB in krajevna skupnost Sromlje.

Pohodniki so se lahko odločili za krajšo ali daljšo pot. Mi smo se odločili za krajšo. Iz Sromelj nas je pot vodila na Silovec, od tam pa proti vrhu Drenovcu, do Preskarjevega mlina. Tu smo se ustavili in si malo odpočili. Sedeli smo na travi in se krepčali s hrano in pijačo, ki smo jo prinesli s seboj v nahrbtnikih. Po počitku smo se odpravili nazaj v Sromlje. Hodili smo okoli tri ure.

V Sromljah so nas pričakali partizanski golaž, pijača in glasba. Nekaj po tretji uri popoldne smo se odpravili domov.

Bilo je lepo in tudi vreme nam je bilo naklonjeno.

Miroslava-Maria Bahun

na slovenski strani meje in upamo, da se bodo z njeno izgradnjo končale tudi ostale neprijetnosti med državama. Upamo tudi v boljšo prihodnost našega društva.

Jozefa Bogolin

DELO DUHOVNE SEKCIJE ANTON MARTIN SLOMSEK

Počitnice smo končali konec julija, zaradi priprav na Porcijunkolo v Krškem, nato je sledilo še malo predaha, redne vaje našega pevskega zbora pa smo začeli v začetku septembra.

Zaradi priprav na dve maši, 31. julija in 1. avgusta, smo se zbrali v kapucinski cerkvi v Krškem za Porcijunkolo, kamor nas je povabil pater Roman Motore. 2. avgusta smo na pot odšli že tradicionalno zelo zgodaj, saj sta maši ob osmih in ob 9.15. Duhovniki z Leskovške in Videmske dekanije mašujejo na ta poseben in pomemben praznik za kapucine v Krškem. Na maši ob osmih zbor je zapel Engelhartovo Ave Mario, Ritmično mašo, Psalm 44 - Prisluhni nevesta, Darujemo gospod, Pridi, pridi duša verna, Benedictus - Perosi (duet), Bodi tisočkrat pozdravljen, V nebesih sem doma in Lepa si, lepa si roža Marija. Na naslednji maši smo peli Tiho moli cerkev vsa, Mašo Marije pomočnice, Psalm 23 - Gospod je moj pastir, Schoepfovo Lepa si, Marija, Evharistično daritev, Božje angele, Benedictus - Perosi (duet), V zakramentu in Marija skoz življenje.

Letos je somaševal in pridigal opat Marjan Jezernik iz Celja. Cerkev je bila na obeh mašah popolnoma polna. Veseli smo bili, ko so nam dekani povedali, da si nas škof Andrej Glavan želi obiskati v Zagrebu. Obljubili smo, da bomo storili vse, da bi se mu želja izpolnila.

Po kosilu v gostilni Murko smo se sprehodili po mestu in se srečno vrnili v Zagreb. Poslovlili smo se mislijo: vidimo se v septembru.

Slovo od rojakinje Vere

Na našo žalost smo se zopet zbrali veliko prej, 8. avgusta na Mirogoju, kjer smo pri krematoriju zapeli pri slovesu od Vere Novak - Šonc. Čeprav je bilo sredi poletja, nas je bila večina v Zagrebu.

Redno delo smo začeli 5. septembra. Na nedeljo povišanja sv. Križa 14. septembra nam je sv. mašo podaril Silvester Molan, ki pa se nam zaradi obveznosti v Krškem pozneje ni mogel pridružiti na srečanju v Slovenskem domu. 24. septembra slavimo blaženega Antona Martina Slomška. Mi smo se ga spomnili na maši 28. septembra, ki jo je vodil župnik z Artič Janez Turinek. Hvala vsem, ki prihajajo na maše v slovenščini, da bi se slovenska duhovna beseda ohranila v naši drugi domovini.

Olga Tkalcčec

BRITANSKI IN RUSKI VEČER V SLOVENSKEM DOMU

Slovenski dom je bil 29. oktobra odet v britanske barve, 30. oktobra pa v ruske: gostili smo britanskega ilustratorja Michaela Bulla in ruskega veleposlanika Mihaela Konarovskega.

Ruski veleposlanik Mihael Konarovski je v predavanju z naslovom Hladna vojna je preteklost spregovoril o koncu ameriškega enopolarnega sveta. Gost večera, ki ga je

pripravila koordinacija hrvaških društev prijateljstva, je bil znani novinar in diplomat Bogoljub Lacmanović. V polni dvorani Slovenskega doma smo opazili številne ugledne goste, med njimi predstavnike antifašistične organizacije, pravoslavne cerkve, veleposlanika Črne gore in predsedničkovega svetovalca Budimirja Lončarja.

Tudi privlačno razstavo ilustracij Michaela Bulla je pripravila koordinacija hrvaških društev prijateljstva v sodelovanju z društvom hrvaško-britanskega prijateljstva. Dogodek je bil tembolj vznemirljiv po zaslugi igralske skupine srebrnega zmaja, ki so jo sestavljali štirje vitezi in gospa v režiji Davorja Filipana. Ko se je vnel hud viteški boj, so obiskovalci v prvi vrsti sklanjali glavi, da jih ne bi dosegla bojna sekira ali meč.

Obiskovalce obeh pomembnih dogodkov sta pozdravila glavni tajnik koordinacije hrvaških društev prijateljstva Andrija Karafilipović, v imenu Slovenskega doma pa Franc Strašek. Oba prijetna večera smo končali v knjižnici Slovenskega

doma, obkrožarju vina in torti, ki je bila obkrožarju priložnostno okrašena - s hrvaško in rusko oziroma hrvaško in britansko zastavo.

Franc Strašek

V SPOMIN PAVLI HORN

2. oktobra 2008 nas je zapustila naša članica Pavla Horn. Za vedno je odšla ravno na rojstni dan svojega moža Marjana Horna. Tisti dan je na njegov grob položila vrtnico in mu prižgala svečko.

Odšla je z nasmehom in prijazno besedo do vsakega. Takšna je bila naša Pavla. A njena življenjska pot ni bila z rožicami postлана. Že rodila se je v težkih časih, pred 85 leti v vasi Javorje v Brkinih, ko je Primorska preživljala mračno obdobje fašizma. Že kot otrok je spoznala trpljenje in ponižanje, saj se je v šoli učila italijanski jezik, ker je bila uporaba maternega jezika prepovedana povsod. Tukaj se govori italijansko, je bila tedanja parola. Prav zato se je Pavla

kot zavedno primorsko dekle že v rani mladosti pridružila NOB in postala partizanska kurirka. Tako je prispevala k osvoboditvi domovine izpod okupatorja. V partizanih je spoznala svojo veliko ljubezen Marjana. Ljubezen sta po osvoboditvi okronali s poroko. V dolgem in srečnem zakonu je rodila hčerko Marijo in sina Igorja, svojemu možu je bila zvesta spremljevalka vse do konca življenja. Naj o Pavli več pove pesem, ki jo je o njej napisal Marjan.

*Ko sem prvič te zagledal,
dih v meni je zastal,
rad vse to bi ti povedal,
a nečesa sem se bal ...*

*Končno sem dejal s korajžo
ti v pozdrav besedi dve,
rekla si mi: stopi v kajžo,
vedno sem čakala te.*

Pavlo bomo za vselej ohranili v najtoplejšem spominu. *Ivanka Nikčević*

V SPOMIN JOŽETU REBERNAKU

Še vedno ne moremo verjeti, da nas je 16. oktobra zapustil naš Jože Rebernak. Njegovo bogato življenje se je končalo prav v času, ko je intenzivno slikal in ustvarjal nova umetniška dela. Odšel je mirno, tako kot je živel. Kot akademski slikar je ovekovečil nešteto naših rek, slapov in planin, pejsaže z obale Jadrana, park Maksimir in vse lepote hrvaške in slovenske domovine. Jože je bil zaveden Slovenec, zelo rad je imel Ljubljano, kjer se je rodil, Maribor in Čatež ob Savi. Vezan je bil na Slovenski dom v Zagrebu, kjer je tudi pripravil dve samostojni razstavi. Zelo aktiven je bil kot član odbora sekcije slovenskih izgnancev 1941-1945. Še junija letos se je udeležil proslave ob obletnici dneva izgnancev v Mariboru.

Rad se je družil v koticu Naša dežela v Slovenskem domu, kjer je na steni tudi njegova slika. Tu bo za vedno ostal z nami.

Od Jožeta smo se poslovili 23. oktobra. Na tistem slovesu smo bili člani Slovenske doma v Zagrebu in njegovi številni prijatelji iz Hrvaške, Slovenije, Nemčije in drugih evropskih krajev. Poslovilno besedo Slovencev je podala Jozefa Bogolin. *Sak*

PETKOVA SREČANJA - OD JUNIJA DO OKTOBRA

Ob tokratnem poročilu s petkovih srečanj - sporočilo tistim, ki vas ni zraven: naj vam bo žal! Kaj pa, če bi se nam prihodnjič pridružili? Pridite!

Junjsko petkovo srečanje je bilo v znamenju dopustov in premišljevanja, kako bomo preživeli poletne mesece. Slavljenci junjskih in julijskih rojstnih dni so o tem razumljivo premišljevali doma, navzoči pa so bili zadovoljni z darili iz Slavkovega srečelova. Delegati Petkovega parlamenta so spregovorili o svojem rojstnem kraju in kako jih je usoda pripeljala v Zagreb. V nadaljevanju se je posebej izkazala "igralska skupina" s pobudnico in avtorico skečevskih tekstov Jozefino. Igrica Gremo na morje je bila prepolna šal, povezanih z rekviziti za sproščen oddih: kremami za sončenje, ležalniki za plažo in za v vodo, sončniki, kopalkami in drugimi drobnarijami. Tisti, ki imajo vedno kake pripombe, so bili nejevoljni, ker ni bilo igralk v monokiniju in nudistov. Pokvarjena domišljija, pač.

Septembra po olimpijsko

Septembrski prvi petek je minil brez tistih, ki so na srečanje pozabili in se pozneje niso mogli načuditi, da je že bil novosezonski prvi petek. Verjetno so še živeli v olimpijskem vznemirjenju. Zato je Silvin v

duhu kitajske številke 8 prebral 8 kitajskih pregovorov, ki so jih navzoči zelo lepo sprejeli. A Silvin še kar ne more preboleti, ker ni posebej čestital rojstnega dneva najbolj redni prvopetkovki Jelki, rojeni 8. 8..

Srečanje se je nadaljevalo s Silvinovimi šalami iz Kolofoktarske male enciklopedije slovenskega humorja o družini Košir, tokrat z dogodki Koširjeve soproge. V poročilih je Slavko najprej sporočil novico o zdravlilu proti sramežljivosti (škoda le, da se to ni zvedelo že maja, morda bi v junjskem skeču Gremo na morje vendarle ugledali kak monokini...). V nadaljevanju je predlagal, da bi si organizirali izlet po vinskih poteh. Dobili bi se pri vinarju Praprotniku, ki je letos v Londonu dobil šampionsko nagrado za laški rizling, pred leti pa že za šipon. Vinopivci, izkažite se! Slavkova novica številka tri: tisti, ki nimate slovenskega državljanstva in greste v Slovenijo za več kot za tri dni, se morate prijaviti pri policiji, sicer vam grozi 400 evrov kazni. En naš član se je komaj izvlekel iz te godlje. In še zadnja novica: gremo na volitve. Stari volite po starostni dobi, ve se za koga, drugi pa po svoji volji.

Ločitev Matilde in Antonia

Septembrsko srečanje se je končalo s skečem Ločitev Matilde in Antonia izpod peresa petkovih pisateljev in v izvedbi petkovih igralcev. Škofa Silvestra je igral Silvin, Antonia Toni Vrbnjak, Matildo Jozefa in župnika Slavko.

Vlogo za ločitev je dal Antonio, razloge pa je v njegovem imenu podal škof, saj je Antonie zakonske

Slovenski dom, naš drugi dom

težave z Matildo podrobno spoznal med spovedjo. Zaradi starostne pozabljivosti si takrat ni nataknil spovedne štole, zato ga nič ne zavezuje k molčečnosti. Kakšne so bile Antonijeve obtožbe? Lažna nosečnost, odsotnost z doma z raznimi opravičili, zapiranje v spalnico in - varanje z župnikom. Župnik je skesano vse priznal: da ga je spopadel sam hudič, da pa bog razume, da ima Matildo rad. Škof ga je jezno spomnil na smrtne grehe in vprašal, ali nima nemara tudi pedofilskih nag-njenj. Tu je v župnikovo bran skočila Matilda, ki je zatrčila, da se imata z župnikom rada, medtem ko z Antonijem zakona sploh ni konzumirala in da želi ločitev. Škof je zatrdil, da cerkev ni pooblaščen za ločitve, ker pa je poroka Antonija in Matilde zelo sumljiva, saj nista čisto pri zdravi pameti, je njun zakon razglasil za neveljaven. "Amen," je končal škof, občinstvo pa si je oddahnilo in se preusmerilo na vesela dogajanja, s katerimi se končujejo petkova druženja.

Jesenska žalost in veselje

Oktobrski prvi petek je začel žalostno. Zvedelo se je, da je dan prej umrla Pavla Horn, soproga Marjana Horna, pobudnika in dolgoletnega organizatorja petkovih srečanj. Silvin se je spomnil, da je ravno pred 12 leti vodil program prvega petka in v vlogi duhovnika Marjanu za rojstni dan priredil veselo zlato poroko s Pavlo. Čudni so ti datumi. Pavla je umrla ravno na rojstni dan svojega soproga. Navzoči so se nato z minuto molka poklonili spominu na gospo Pavlo.

Nadaljevalo se je kot po navadi. Silvin je najprej prebral nekaj francoskih pogovorov (ker Evropski uniji predseduje Francija), nato pa še nekaj šal iz Kolofoktorjeve male enciklopedije slovenske-

ga humorja. Slavko je naznanil, da se je rodila zamisel o združitvi petkovcev v sekcijo ali klub, ki bi deloval ne samo na prvi petek v mesecu, ampak vsak dan, tudi dopoldne. Uporabljali bi klubske prostore z organiziranim dežurstvom. Idejo so navzoči potrdili s podpisi. Tokratni Slavkov pouk je bil posvečen koristnosti bučnega olja in - razumljivo - vina. Čeprav bi glavno besedo morala imeti Jozefina kot znana Matilda, jo je prehitel Tone Vrbnjak s svojo duhovito reportažo o volitvah v naši prvi domovini. Naznanil je, da se bo ustanovila nova politična stranka KVP - kam veter piha (kar je sprejemljivo tudi v naši drugi domovini: KVP - kuda vjetar puše). To politično orientacijo je občinstvo z navdušenjem

sprejelo. In končno je prišla na vrsto Matilda (Jozefa). Spregovorila je o Bandičfestungu s še bolj urejenim Bundekom. Za jesensko ozračje je bajе posajenih sto kostanjevih dreves - za vsakoletno kostanjevanje. Urejene stezice, nove klopi, osvetljene za starejše osebe in diskretno zatemnjene za zaljubljenecе. Pokazala je letošnje bodičaste kostanje, mahala z njimi, da so bili vsi v njeni bližini v nevarnosti, da jih rani z bodicami (mogoče nov način nasilja). Vsi so z veseljem sprejeli pobudo, da Zagreb dobi nov zabavni park. Padel je še predlog imena: Milanceland. Na koncu sta dve slavljenci dobili darila iz srečelova. Penina, pesem in pojedina z domačimi ocvirki in jabolčno pito. Domačega vinčka ni zmanjkalo.

Tekmovanje petkovih vinarjev

Čeprav je prvi petek v novembru ves dan močno deževalo, se je zbralo dovolj prvopetk in pvopetkov. Silvin je na oder prišel kot popotnik, oblečen v zeleno, saj se je vrnil s potepa po svetu. Povedal je - po abecednem redu - kaj menijo o vinu v neka-

terih državah. V Armeniji, denimo, menijo, da vino tudi nemega spremeni v slavčka. Judje pravijo, da je če človek, ki pije malo, dober kot ovca, če pije malo več, postane pogumen kot lev, ko popije prek mere, je okruten kot tigr, ko mu pijača postane strast, pa je podoben svinji, ki se valja po blatu, iz sebe pa naredi opico.

Brž nato se je Silvin preobrazil v duhovnika (občinstvo je prosil, naj si ga predstavlja v duhovniški obleki) in zapel stare vinske zapovedi iz Križevskih statutov. Kakor bi peli litanije sv. Martinu! Na koncu jih je pozval, naj za martinovo pijejo po pameti. Sledil je Slavkov parlament z delegatko Zlato in drugimi. Vrhunec večera je bil skeč z naslovom Izbor vina za mašno vino župnije Utrina. Tekmovali so Antonio (Tone Vrbnjak) s črnim vinom iz robide, Alojzije (Slavko) z rdečim vinom ritoznojčkom in Matilda (Jozefa) z belim vinom chardonnay. Govorili so o težavah z birokracijo glede zemljišč za vinograd. Alojzije je sprožal salve smeha, ko je nastopil okrašen z medaljami, ki jih je bajе dobil za svoja vina. Nihče ni zmagal. Dogovorili so se, da župnik dobi vsa tri vina: s črnim iz robide lahko mašuje pri jutranjici, z ritoznojčkom pri dnevnici, s chardonayjem pa pri večernici. Zakaj bi župnik pil samo eno vrsto vina?

Nato smo praznovali. Slavljence so prejele darila iz srečelova, naša tajnica in bog-ve-kaj-še-vse Mira pa še kopico drugih daril. Saj je kot svetnica rojena 1. novembra na dan vseh svetih. Opisovati, kaj se je dogajalo naprej, je že dolgočasno. Le da je bilo tokrat bolj veselo, s plesom in petjem ob zvokih našega koncert mojstra za take prilike harmonikarja Franca.

Slaje Krasi

Slovenski dom, naš drugi dom

NA TABOR SLOVENSКИH PEVSKIH ZBOROV V ŠENTVIDU PRI STIČNI

Konec junija se je v Šentvidu pri Stični odvijal že 39. tabor slovenskih pevskih zborov. Pevski zbor Slovenskega doma je na eni najbolj množičnih in priljubljenih glasbenih prireditev v Sloveniji pel že triintridesetič zapored.

Iz zamejstva so poleg našega zbora na prireditve prišli še mešani pevski zbor Davorin Jenko iz Banja Luke, mešani lovski pevski zbor Matko Laginja, Encijan iz Pulja, mešani pevski zbor Bazoviča z Reke, mešani pevski zbor Avgust Pavel iz Gornjega Senika na Madžarskem, komorni pevski zbor Zveze Slovencev Monošter, zbor društva Slovencev Kredarica iz Novega Sada, moški pevski zbor Matajur iz Italije in mešani pevski zbor Triglav Split.

Ko zadoni pet tisoč glasov

Pet tisoč pevcev iz 150 pevskih zborov je pod dirigentsko palico Igorja Švare zapelo evropsko himno, vsak v svojem maternem jeziku, ter še

štiri pesmi: Viva la musica, Pa se sliš, Lipa in Dekle, to mi povej. Potem so ženski, moški in mešani zbori zapeli še vsak svoj repertoar, skupaj dvanajst 12 pesmi. Zborovsko petje je popestril

policijski orkester, ki letos praznuje svojo 60. obletnico nastanka in šteje tudi 60 članov. Slovenska vlada ga je leta

1994 imenovala za uradni protokolarni orkester Republike Slovenije. Tabora se je udeležilo tudi več zborov iz tujine kot ponavadi. Pevci iz Portugalske, Avstrije, Belgije, Bolgarije, Češke, Estonije, Italije, Madžarske, Nemčije, Nizozemske, Poljske, Romunije, Slovaške in Španije so skupaj z nami prepevali slovenske pesmi in tako na zelo izviren in odmeven način počastili slovensko vodenje Evropske unije.

Ko poje vsa slovenska domovina

Slavnostni govornik je bil predsednik vlade Janez Janša, ki je spomnil, da letos praznujemo 500. obletnico rojstva Primoža Trubarja, ki ni bil le oče slovenskega knjižnega jezika, ampak je leta 1550 poskrbel tudi za prvi glasbeni tisk. Dejal je še, da si pobudniki tabora pred 39 leti niso predstavljali, da bo nekoč skupaj pela vsa slovenska domovina, od Gorenjske do Argentine. Zbrane je nagovoril tudi Jernej Lampret, predsednik upravnega odbora tabora, ki je poudaril, da je vsem v ponos, ker smo prav pevci dobili priložnost da s prireditvijo, kjer se kažete ljubiteljska in profesionalna raven delovanja, zaključujemo predsedovanje Republike Slovenije Svetu Evropske unije. Zahvalil se je vsem pevcem, sodelavcem, krajanom, donatorjem in posameznikom, ki so in bodo sodelovali v ustvarjanju in nadaljevanju prireditve.

Ko pripeka slovensko sonce

Bilo je lepo, slovesno, ampak zares vroče. Za osvežitev je voda tekla v potokih, saj smo le tako lahko vzdržali pod razbeljenim soncem, ki je nesebično sijalo nad nami. Lepo je bilo videti tako množico ljudi, ki poje skupaj. Tako zapeva pesem tudi lepo zveni. Mislim, da so pevci samo zaradi tega močnega čustva lahko zdržali na takšni vročini. Tudi tokrat se je zdelo, kot da nas povezuje ta neka posebna sila in nit, ko pa je petja konec, ko glasovi zamrejo in se množica ljudi razdrobi vsak na svojo stran, ko se odpravimo proti svojem avtobusu, začutimo veliko olajšanje. Tudi zato, ker si lahko poiščemo košček sence pri gostilni, avtobusu, drevesu...

Po nastopu smo odšli na kosilo v gostilno Žolnir v Kostanjevici na Krki. Bilo je lepo. Okrepčani smo se počasi odpravili proti Zagrebu, da si doma odpočijemo do prvega delovnega dne.

Miroslava-Maria Bahun

PETO SREČANJE SLOVENCEV NA HRVAŠKEM

4. oktobra je bilo v Vodichah že peto vseslovensko srečanje, ki so se ga udeležili člani vseh 13 slovenskih društev na Hrvaškem. Srečali so se zdaj že kar stari znanci in prijatelji in se ob poskočni glasbi družili in veselili. Gostitelj te velike in vesele množice je bilo slovensko društvo iz Šibenika, ki nas je prav lepo in toplo sprejelo.

In kako so druženje doživeli Slovenci iz Zagreba? Prelepo. V soboto zjutraj smo se z avtobusom odpeljali proti Šibeniku. Teh nekaj uric v avtobusu je kar hitro minilo, saj smo vsi že stari znanci in prijatelji. V Šibenik smo prispeli z majhno zamudo. Najprej smo obiskali slovensko društvo, kjer so nas pogostili z dobro kapljico in prepolnimi mizami sladkih dobrot. Pripravili so nam tudi ogled Šibenika pod strokovnim vodstvom vodičke, ki nas je popeljala naokrog in nam razkazala mesto. Potem smo se z avtobusom odpravili na kosilo, ki je bilo na prostem. Da so nam jedi še bolj tekstile, so zaslužni veseli muzikanti, s katerimi smo na koncu tudi malo zapeli. Po kosilu smo se odpeljali v Vodice in se namestili v sobe, si malo odpočili

ali sprehodili, kakor že kdo, zvečer pa smo vsi odšli v hotelsko dvorano, kjer je bilo srečanje Slovencev. Pozdravili so nas predsednica slovenskega društva v Šibeniku Mira Knežević, predsednik Slovenskega doma v Zagrebu in Zveze slovenskih društev na Hrvaškem Darko Šonc ter predstavnik urada za Slovence v zamejstvu in po svetu Rudi Merljak. Sledila je večerja, nato pa so muzikanti, ki so nas razveseljevali že pri kosilu, zaintrigirali in zapeli, mi pa seveda zaplesali. In tako do poznih sobotnih, nekateri pa do zgodnjih nedeljskih uric.

Iz Šibenika še skok do Zadra

Naslednji dan smo se takoj po zajtrku odpeljali v Zadar, si ogledali svetovno znane morske orgle in steklene leče, ki

pod vplivom sončne svetlobe spreminjajo barvo. Tu je naš Slavko prišel na genialno idejo. Svoj mobilitel je položil na eno izmed leč in na vprašanje mimoidočih odgovarjal, da ga polni s sončno energijo. In kar naenkrat so bile leče obložene z mobiteli. Bravo, naš izumitelj Slavko. Po kavici, ki smo jo spili v bližnjem kafiču, smo nadaljevali pot proti Zagrebu. Pred vrnitvijo smo se ustavili še v gostilni na Mrežnici, kjer smo z odličnim kosilom nadomestili izgubljene kalorije in z odličnim vinom pogasili žejo in sprali popotni prah. V dobrem razpoloženju smo se vrnili v Zagreb, s prijetnimi spomini in upanjem, da bomo živi in zdravi pričakali tudi šesto, sedmo... srečanje Slovencev na Hrvaškem.

Irena Hribar-Buzdovačič

Slovenci na Hrvaškem

PRIORITETE PROGRAMASKEGA OBDOBJA DO LETA 2013

Urad za Slovence v zamejstvu in po svetu je jeseni na Brdu pri Kranju pripravil usklajevalni sestanek predstavnikov slovenske skupnosti iz zamejstva in različnih ministrstev. Udeleženci so obravnavali prioritete programskega obdobja do leta 2013.

Osnetek dokumenta o prioritetah do leta 2013 je predstavil državni sekretar Zorko Pelikan. Povedal je, da dokument obravnava vsako državo, kjer živijo zamejski Slovenci, posebej, in da je odprt za predloge in popravke. Ko bodo podana dopolnila, bodo pripravili usklajeni dokument. Udeleženci so se strinjali, da je tak dokument potreben, saj omogoča realno, pravočasno in učinkovito uresničevanje začrtanih ciljev za več let vnaprej.

Prednostne naloge

Prednostne naloge so razdeljene v več skupin: zunanja politika, kultura, znanost in visoko šolstvo, šport, gospodarstvo in regionalno sodelovanje. Razprava je bila živahna, vendar je bilo slišati veliko že znanih stališč z znano retoriko. Predstavniki iz Hrvaške Darko Šonc je konkretno predlagal pripravo

SLOVENC V ZAMEJSTVU S PREMIEROM JANEZOM JANŠO

Predsednik slovenske vlade Janez Janša je 2. septembra, tik pred parlamentarnimi volitvami, sklical sejo vladnega sveta za Slovence v zamejstvu. Člane sveta in ministre je gostil na Brdu pri Kranju.

Na seji smo pregledali dosedanje delo odborov za statusna in pravna vprašanja narodnih skupnosti, za gospodarsko sodelovanje in za kulturo, šolstvo in ohranjanje slovenskega jezika. Predsednik vlade Janez Janša je v uvodnih besedah spomnil, da so letos dokončno padle administrativne meje med Slovenijo, Italijo, Avstrijo in Madžarsko, kar je prispevalo k združitvi skupnega slovenskega kulturnega prostora. Izrazil je pričakovanje, da bodo del tega prostora kmalu formalno postali tudi Slovenci na Hrvaškem. "Verjetno se danes niti ne zavedamo vseh priložnosti, ki so jih odprave evropskih meja prinesle za slovenski narod," je dejal Janša in se zavzel, da bi te priložnosti čim bolj izkoristili. Namen Slovenije je okrepiti materialno in siceršnje podlago za delovanje manjšin, ohraniti in krepiti slovenstvo ter status organizacij slovenskih manjšin znotraj držav, v katerih te organizacije delujejo.

Na Hrvaškem prostorski problem in zaplet z jezikovnim tečajem

Člani sveta so premiera seznanili s perečimi problemi in prioritetami zamejcev. Član sveta iz Hrvaške Darko Šonc je spregovoro

strategije izvedbe programskih prioritet in določitev subjektov, ki so za izvedbo odgovorni. Če tega v dokumentu ne bo, je kaj malo možnosti, da bi načrte tudi uresničili. Nekaj o konkretnih programih in sodelovanju je bilo dogovorjenega že na svečanem kosilu, ki ga je priredil državni sekretar Zorko Pelikan.

Udeleženci so srečanje na Brdu izkoristili tudi za ogled kongresnega centra, ki je po predsedovanju Slovenije Evropski uniji v prvi polovici leta 2008 postal objekt javnega značaja z velikimi tehničnimi in organizacijskimi možnostmi. **D.R.**

ril o prostorskih težavah slovenskih društev na Hrvaškem, saj le društvo Bazovica na Reki deluje v lasnih prostorih. Predlagal je, da se ta zadeva trajno uredi z ustanovitvijo namenskega finančnega sklada. Predsednika vlade je seznanil z velikim nezadovoljstvom, ki je nastalo ob spremembi poteka dopolnilnega pouka slovenskega jezika na Hrvaškem. Dosedanji dolgoletni učitelji slovenskega pouka so s strani šolskega ministrstva dobili odpoved. Nepotrebne spremembe dobro vpeljane dejavnosti so bile izpeljane brez ocene trenutnega stanja in brez posvetovanja z učitelji in vodstvi društev. To bi lahko zamajalo dejavnost in oslabilo zanimanje za udeležbo na tečajih, še zlasti, ker se pouka udeležujejo predvsem tečajniki slovenskih korenin. Predsednik vlade je ministru Zveru naložil, da ga o zadevi podrobneje obvesti.

Po uradnem delu sestanka in po novinarski konferenci je predsednik Janez Janša vse člane sveta povabil na svečano kosilo. **R.D.**

SLOMAKOVA PRIČAKOVANJA OD NOVE SLOVENSKE VLADE

Slovenska manjšinska koordinacija Slomak je po parlamentarnih volitvah v Sloveniji oblikovala 16 točk, ki bi jih morali v pogovorih z novo slovensko vlado obravnavati prednostno.

Predsednik Slomaka Rudi Pavšič iz Trsta je 10. oktobra sklical sestanek na sedežu Zveze slovenskih organizacij v Celovcu. Seje so se udeležili vsi predstavniki slovenskih organizacij v Avstriji, Italiji, Hrvaški in Madžarski. Iz Zveze slovenskih društev na Hrvaškem sta se seje udeležila Franc Strašek in Agata Klinar.

Udeleženci so soglasno potrdili seznam 16 vprašanj, za katera zamejski Slovenci upravičeno pričakujemo, da jih bo nova slovenska vlada uvrstila v svoja programska načela. V ospredju je vprašanje, kako dejansko okrepiti vodenje urada za Slovence v zamejstvu in po svetu. Slomak pričakuje uresničitev določila iz zakona o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih

Za usklajen povolilni nastop

Slomak ugotavlja, da so bile z uvedbo evra in padcem schengenskih meja odstranjene pomembne ovire za tesnejšo povezanost slovenskega etničnega prostora in uveljavitev skupnega slovenskega kulturnega prostora. Ta prostor Slomak razume v širšem smislu - kot skupni kulturni, medijski, gospodarski in izobraževalni prostor. Uveljavitev tako izpostavljenega izhodišča, ki ima za cilj večjo in bolj celovito povezanost slovenskih zamejskih skupnosti v sosednjih državah izhaja iz določil 6. člena zakona od odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja. Zato sodi med poglavitne naloge Republike Slovenije. Uresničevanje tega cilja zahteva usklajen pristop slovenske države in njenih institucij do slovenske zamejske manjšine in njenih organizacij. Slomak meni, da je bilo uresničevanje skupnega kulturnega prostora doslej bolj na deklarativni ravni in nesistematično in da ni bilo podprto s konkretnimi dejanji in dolgoročnimi ukrepi.

Konec novembra je predstavnike Slomaka sprejel predsednik državnega zbora Pavel Gantar. Predstavniki Slomaka so ga seznanili s prihodnjimi izzivi in med drugim pozvali, da se jim omogoči udeležba na sejah vseh odborov državnega zbora in plenarnih zasedanj, ko gre za zadeve manjšine. Že pred tem je Slomak predsednika parlamentarnih odborov za zunanje zadeve in predsednika za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu, Iva Vajgla in Mira Petka, pozval k čimprejšnjemu srečanju ter skupni preučitvi stanja med Slovenci v sosednjih državah in možnosti sodelovanja Slomaka s slovenskim parlamentom.

NA OBMOČJU ČABRA

ETNOLOGIJA V ROKAH LJUBITELJEV

V okviru prizadevanja za dvig kakovosti ohranjanja etnološke dediščine na terenu ter programa Etnologija v rokah ljubiteljev je slovensko etnološko društvo 27. in 28. septembra pripravilo sklepno etnološko delavnico na območju Čabra.

Delavnica je potekala pod strokovnim vodstvom etnologinje Tite Porenta, glavni organizator pa je bil Marko Smole, vodja posebne delovne skupine za ljubitelje etnologije, avtor zbirke Palčava šiša v vasici Plešče in neutrudni promotor goranske tradicije. Udeleženci so spoznali dejavnost hrvaškega etnološkega društva, si ogledali obnovljeno središče Prezida in tamkajšnjo prvo spominsko zbirko predmetov, ki ponazarjajo krajevno dediščino ter obiskali skrbno preurejeno navadno kmečko hišo Vesel iz 19. stoletja, kjer so v obnovljeni štali (hlevu) prisluhnili predstavitvi dela društva Trbuhovica.

Ogledi in etnološko kosilo

Društvo je za več uspešnih projektov v zadnjih letih pridobilo sredstva iz evropskih skladov, med drugim tudi za pot do Žalostnega vrha, glavne točke duhovnega romanja okoli Prezida, po kateri so krenili tudi udeleženci delavnice. Med obiskom turistične skupnosti v Trstju so se seznanili z njenim delom in lani odprto stezo trstjanskih rudarjev, ki obuja spomin na tamkajšnjo skoraj pozabljeno stoletno rudarsko tradicijo. Po "etnološkem" kosilu v Petrusu - poskusili so kisel zelje s fižolom, krompirjeva polenta in rožičev zavitek - so se zadržali še v Malem Lugu, vasi Petra Klepca, tamkajšnjega legendarnega junaka, ki je lani naposled dobil svoj kip. Dan so končali v Pleščih, z ogledom etnološke zbirke Palčava šiša iz sredine 19. stoletja, ki v izvirni obliki predstavlja ohranjeno bogato meščansko posestvo na vasi, s staro trgovino, gostilno, salonom, kanclijo, podstrešjem in globoko vkopanimi vinskimi kletmi. Prav Palčava šiša je primer dobro promovirane zasebne zbirke, posebna pozornost pa je bila namenjena inventarju in uvrstitvi predmetov v zbirko, za širšo javnost priložnostno na ogled tudi v kletnih prostorih.

Članek Marka Smoleta iz Kažipota, november 2008, je prevedla in priredila Marjana Mirković

Slovenci na Hrvaškem

SLOVENSKI DNEVI V KARLOVCU

Med 21. in 23. oktobrom so v Karlovcu potekali slovenski dnevi. Spoznali smo knjigo Zrcala komunizma, si ogledali likovna dela Artoteke iz Črnomlja in prisluhnili skupnemu koncertu karlovške in novomeške glasbene šole.

21. oktobra je bila v karlovški mestni knjižnici Ivana Gorana Kovačiča predstavitev knjige Zrcala komunizma, delo novinarja in sociologa dr. Bernarda Nežmaha. Avtor je novinar Mladine, televizijski komentator, docent za sociologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani, sodelavec inštituta Nove revije, raziskovalec na univerzi v Goteborgu in dobitnik številnih nagrad.

Na predstavitvi smo spoznali avtorja in knjigo, v katero je strnil svoje intervjuje z več znanimi osebnostmi. Uvo-

doma je o avtorju in knjigi spregovorila ravnateljica karlovške mestne knjižnice Frida Biščan. Knjižničarka in pesnica Jadranka Matič Zupančič iz novomeške mestne knjižnice je opisala nastanek ideje za knjigo ter avtorju postavila več vprašanj.

Obiskovalci, med katerimi je bil tudi tajnik slovenskega veleposlaništva Roman Weixler, so predstavitev spremljali z velikim zanimanjem. Po njej se je nadaljevalo prijetno druženje.

Črnomaljsko-karlovške likovne vezi

22. oktobra je bila v salonu ULAK odprta mednarodna likovna razstava kulturnoumetniškega društva Artoteka iz Črnomlja. Uvodoma so spregovorili Vesna Papac iz ULAK-a, ravnateljica karlovške knjižnice Frida Biščan in Željo Mavretič, ki je razstavo poimenoval kot likovno vez Črnomlja in Karlovca. V imenu likovnih avtorjev Artoteke se je za povabilo k sodelovanju zahvalil Bogomir Jakša. Avtorji razstavlje-

nih del so bili Rezka Arnuš, Dirk Heij, Bogomir Jakša in Kostja Virant iz Črnomlja ter Joško in Ljubica Leš, Lidija Maček - Stanić, Vesna Papac in Blaženka Sokolović iz Karlovca. Na ogled je bilo 22 slik v različnih tehnikah: olje na platnu, akril na platnu, akvarel, pastel, keramika in fotografije. Druženje obiskovalcev in gostov se je nadaljevalo ob zakuski.

Koncertno doživetje

23. oktobra je bil v dvorani karlovški glasbene šole Karlovac koncert učencev

in profesorjev Glasbene šole Karlovec in Glasbene šole M. Kozine iz Novega mesta. V programu so sodelovali učenci Irena Lenuzzi, Maja Slak, Leon Košavić, Mirjam Šolar, Sara Mikić, Marija Žgela, Erika Radusinović, Sara Štraus in Krešimir Klarić pod vodstvom profesorjev Pete Slak, Ognjena Gravona in Anite Kaić. Koncert je odprl predsednik Kulturnega društva Slovenski dom Karlovac Silvin Jerman. Obiskovalci so o koncertu izrekli z veliko pohval.

Marina Delač-Tepšić

Ciklus predavanj o znanosti, tehnologiji in družbi

Jeseni je stekel nov ciklus osmih poljudno-strokovnih predavanj o sedanjosti in bližnji prihodnosti znanosti, tehnologije in družbe, ki vse leto poteka v organizaciji karlovškega veleučilišča, mestne knjižnice I. G. Kovačić in društva Slovenski dom. Prvi je 13. oktobra predaval prof. dr. Mirko Butković, in sicer o znanosti in religiji. Navzoče so pozdravili predstavniki organizatorjev: Frida Biščan v imenu knjižnice, dr. Ante Pavić v imenu veleučilišča in Silvin Jerman v imenu Slovenskega doma. Predavatelj Butković je odgovarjal na številna vprašanja in razvila se je živahna razprava, kar dokazuje, da obiskovalce tematika še kako zanima.

LJUBLJANSKE MATURANTKE V ZADRU

Slovensko kulturno društvo Lipa v Zadru so jeseni obiskale maturantke jubilejnega leta 1963/1964 srednje ekonomske šole iz Ljubljane.

Ljubljanske gostje so v Zadar prišle na povabilo članice Lipe Katarine Bezić. "Navdušene smo nad delovanjem slovenskega kulturnega društva, ki povezuje Slovence v Zadru z matično domovino", so dejale Ruži Arzenšek po ogledu slik slovenskih avtorjev, ki so nastale v likovni koloniji maja letos v Turnju pri Zadru pod vodstvom Joška Arzenšek. Gostje so izrazile željo, da bi se povezava s slovenskim društvom nadaljevala in so ponudile tudi svojo pomoč. Zadrške Slovenke so ponudbe z veseljem sprejele in obljubile, da bo ob slovenski zastavi odslej postavljen izredno lep, ročno izdelan slovenski nagelj, ki ga je izdelala Jerica Micić iz Ljubljane.

Ljubljanske maturantke so v družbi Rafaele Štulina obiskale zgodovinsko mesto Nin, si ogledale vse znamenitosti tisočletnega mesta Zadar, se navdušile nad enkratnimi morskimi orglami in spomenikom soncu ter opazovale znameniti sončno zahod na zadrski rivi.

Katarina Bezić

KULTURNA USTVARJALNOST NACIONALNIH MANJŠIN NA HRVAŠKEM

Enajstič zapored so manjšine na Hrvaškem predstavile svojo kulturno ustvarjalnost. Na prireditvi, ki je bila 9. novembra v koncertni dvorani Vatroslav Lisinski je slovensko kulturno ustvarjalnost predstavil mešani pevski zbor Triglav iz Splita.

Prireditev je režirala Desanka Virant, povezoval pa jo je Drago Kelezić. Vrstile so se pesmi, glasba in folklorne izvedbe iz kulturne zakladnice 17 nacionalnih manjšin. Predstavili so se italijanska unija, nacionalna skupnost Rusov, sabor bošnjaških organizacij, skupnost Nemcev, unija skupnosti Albancev, poljsko kulturno društvo Nikolaj Kopernik, judovska občina Zagreb, ukrajinska skupnost, demokratska skupnost Madžarov, kulturno-umetniško društvo Romsko srce Zagreb, nacionalna skupnost Črnogorcev, zveza Rusinov in Ukrajincev, zveza Čehov, skupnost Makedoncev, srbsko kulturno društvo Prosveta in zveza Slovakov.

Zvezo slovenskih društev na Hrvaškem je predstavljala mešani pevski

zbor Triglav iz Splita. Pod taktirko Tatjane Kurajica je zapel tri pesmi: Nikdar ne bom pozabil (T.Habe), Na Gorenjskem je fletno (narodna) in Planinska (A.Foester-I.Resman). Občinstvo je zbor nagradilo z navdušenim ploskanjem, zato so splitski pevci zapeli še dodatno pesem To je bil en dan ljubezni. Prepričan sem, da so Spličani odlično nastopili in lepo predstavili bogastvo slovenske glasbene kulturne dediščine.

Prireditev se je končala z evropsko himno Oda radosti, ki so jo skupaj zapeli vsi nastopajoči in obiskovalci.

Hrvaška je ponosna na manjšine

Tradicionalna prireditev je potekala pod pokroviteljstvom hrvaške vlade, za njejo pripravo pa so bili zadolženi

predsednik vladnega sveta za nacionalne manjšine Aleksander Talnauer ter programski odbor v sestavi Sadulah Sado Tuzović, Neda Wiesler, Nikola Mak, Darko Šonc in Zvonko Kostelnik. V izvedbi programa sta pomagala Martina Klancir in Mladen Bajić ter strokovna sodelavca Naila Ceribašić in Joško Čaleta.

Slavnostna govornika sta bila podpredsednica vlade in ministrica za družino, branitelje in medgeneracijsko solidarnost Jadranka Kosor ter Siniša Topalović v imenu predsednika države Stipeta Mesića. V interesu hrvaške vlade je, kot je dejala Jadranka Kosor, da nacionalne manjšine nemoteno razvijajo in negujejo svoje kulturne dejavnosti, običaje, veroizpoved. Svobodno delovanje jim zagotavlja ustavni zakon, vlada pa zagotavlja finančno podporo. Kot smo razumeli Kosorjevo, je finančni program za leto 2009 že v pripravi. Siniša Tatalović pa je poudaril, da je Republika Hrvaška ponosna na svoje nacionalne manjšine, saj bogastvo njihove kulturne dediščine sooblikuje in in dopolnjuje kulturne vrednote na Hrvaškem.

Franc Strašek

PAVLOVA HIŠA NA AVSTRIJSKEM ŠTAJERSKEM

Člani zagrebškega sveta slovenske nacionalne manjšine smo bili 20. septembra na strokovnem potovanju na avstrijskem Štajerskem, kjer smo si ogledali znamenito Pavlovo hišo in zvedeli veliko zanimivega o delu kulturnega društva Sedmi člen.

Pot nas je zgodaj zjutraj popeljala iz Zagreba preko Gornje Radgone do Potrne (Laafelda) pri Gornji Radgoni (Bad Radkersburg). Obiskali smo Pavlovo hišo, zgodovinsko kmetijo in kulturni dom, kjer se srečujejo slovenski in avstrijski Štajerci. Pri njeni prenovi sta sodelovali Slovenija in Avstrija, od leta 1995 pa je v lasti društva Sedmi člen.

V Pavlovi hiši sta nas sprejeli predsednica društva Sedmi člen Susanne Weitlaner in Elisabeth Artl. Gospa Susanne nas je popeljala skozi stalno razstavo o zgodovini Slovencev na Štajerskem. Povedala nam je, da pripravljajo številne prireditve in predavanja, povezana z zgodovino kraja in območja, denimo o desetdnevni vojni v Sloveniji, da je zanimanje za zgodovino vedno večje in da petkrat na leto pripravijo različne kulturne projekte. Vseskozi nas je spremljal časopis Signal s podnaslovom Dvojezično je boljše, ki ne obravnava le porabskih tem in manjšine, temveč piše tudi o življenju obrobne območja v nemščini in slovenščini, o znanosti, literaturi in jezikoslovju.

Društvo Sedmi člen

Slovenci so avtohtoni na območju od Radgonskega kota do Apaške kotline in slovensko govorečih prebivalcev je več, kot navajajo uradni dokumenti. Manjšina je bila dolga leta nepriznana, obrat pa je leta 1988 sprožila ustanovitev društva Sedmi člen za avstrijsko Štajersko, ki je vedno znova opozarjalo na "pozabljeno manjšino". Društvo se je borilo za pravice, opredeljene v državni pogodbi, ki bi morale veljati tako za štajerske kot za koroške Slovence. Na začetku je vladajoča politika zanižala njihov

obstoj in govorila o "zmoti" v državni pogodbi. Proces priznanja je bil oviran do političnih sprememb v nekdanji Jugoslaviji in z osamosvojitvijo Slovenije. Poleg delovanja kulturnega doma v Potrni je cilj društva še politično priznanje slovenske manjšine na Štajerskem in razširitev pouka slovenščine.

Slovenščina na avstrijskem Štajerskem

Na Štajerskem je stanje bistveno drugačno, kot na

Koroškem. Učitelj iz okolice Žetincev, kjer se govori večinoma po slovensko, je enaintrideset let prosil, da bi se v prvem razredu učilo slovensko, ker otroci ne razumejo nemščine. Pouk v slovenskem jeziku se je začel komaj leta 1995 in takrat se je k pouku prijavilo dvesto petdeset učencev. Začelo se je tudi kulturno-znanstveno delo, odobrene so bile dodatne ure v slovenščini (v Lipnici). Nismo preslišali dejstva,

Kdo je bil Avgust Pavel?

Hiša se imenuje po poliglotu Avgustu Pavlu (Cankova, 1886 - Sombotel, 1946), ki je bil slovenski pesnik, pisatelj, etnolog, jezikoslovec, literarni zgodovinar, docent na univerzi Szeged in predstojnik muzeja. Poučeval je v treh jezikih, kajti študiral je slavistiko, madžarščino in latinščino. Prizadeval si je za povezovanje med Madžarsko in Slovenijo. Poleg Jožefa Košiča je Avgust Pavel največji slovenski književnik in znanstvenik na Madžarskem. Njegova družina je živela v tej hiši v letih 1910-27, prenovljena pa je bila med letoma 1996 in 1997.

Cvetana Matko in Agata Klinar Medaković

da še ni napisanega učbenika, iz katerega bi se lahko "tujci" učenci učili slovenščine. To predstavlja velikanski problem učiteljem, ki se trudijo približati jezik skozi črno-bele fotokopije, ki delujejo dolgočasno, čeprav so vsebinsko zanimive in naj bi pomagale pri popestritvi pouka.

Ogled Pavlove hiše

V Pavlovi hiši smo si ogledali posnetek intervjuja z Jožefo Prelog, ki ustvarja dvojezično poezijo. V svoji pripovedi govori o razmerah na mejnem območju ob Muri in o ljubezni do slovenskega jezika. Iste pesmi piše tudi v nemščini, ker se je v šolah učila samo nemščina. Ljudje, ki se srečujejo v Pavlovi hiši si prizadevajo, da lepa slovenska govornica ne bi usahnila.

V Pavlovi hiši imajo še več posnetih intervjujev, ki pričajo o življenjskih pogojih ob Muri, ki je Slovence dolga stoletja delila od matične domovine. Vemo, da je železnica šele leta 1924 povezala Prekmurje s Slovenijo. Spomnili smo se generala Rudolfa Maistra, ki je zaslužen za priključitev Radgonskega Kota in da je severna meja takšna, kakor je.

Po zanimivem ogledu Pavlove hiše smo odšli na kosilo v bližnjo gostilno. Po kosilu smo se sprehodili po Gornji Radgoni in si ogledali njene znamenitosti. Nekaterim je bilo tako všeč, da so skoraj zamudili na avtobus. Po nekajminutnem veselem preštevanju smo ugotovili, da nihče več ne manjka in da lahko zapustimo naše zamejske Slovence. Voznik avtobusa nas je ob prijetnih zvokih Marjanovih orglic in čudovitem petju članov srečno pripeljal v Zagreb.

SLOVENCİ Z VSEH VETROV V SLOVENSKEM DRŽAVNEM ZBORU

3. julija je bilo v državnem zboru v Ljubljani že osmo srečanje Slovencev, ki živijo zunaj meja Republike Slovenije. Iz Hrvaške smo se srečanju udeležili Darko Šonc in Franc Strašek kot predstavnika Zveze slovenskih društev na Hrvaškem, Marjana Mirković iz reške Bazovice, Vasja Simonič iz društva Snežnik Lovran in Klaudija Velimirovič predsednica društva Istra v Pulju.

Navzoče so pozdravili predsednik državnega zbora France Cukjati, državni sekretar vladnega urada za Slovence v zamejstvu in po svetu Zorko Pelikan, predsednik komisije državnega sveta za evropske zadeve in mednarodne odnose Vincent Otoničar in predsednik parlamentarnega odbora za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu Janez Kramberger.

O vlogi posameznika v medkulturnem dialogu je spregovoril dr. August Božidar Prus iz Ohia, o slovenščini v svetu in svetu v slovenščini je razmišljala dr. Jana Zemljarič Miklavčič iz Centra za slovenščino kot drugi /tuji jezik, prispevek o jezikovnem načrtovanju kot izzivu za Slovence v Italiji pa je podala dr. Suzana Pertot iz Slovenske kulturno-gospodarske zveze.

Slovenci na Hrvaškem gremo naprej

V razpravi o medkulturnem dialogu je imel odmeven prispevek Darko Šonc, ki je spregovoril o politiki in kulturi. "Slovenci na Hrvaškem smo vedno živeli tiho in mirno. Skromno. Na Hrvaškem bi rekli "samozatajno". Uspešno smo se vključevali v aktualne tokove družbenega gibanja in napredka. Tudi po zaslugi kulturne sorodnosti smo se postopno stopili

z večinskim hrvaškim okoljem. Še bolje povedano: asimilirali smo se. Ampak slovenska nacionalna zavest, spomin in želja za ohranitev slovenske skupnosti nam pomagajo, da kljub državni meji globoko pod njo čutimo stik z domačimi, slovenskimi koreninami," je dejal Šonc. Opozoril je na politične in družbene okoliščine 17 let po osamosvojitvi držav: "Če bosta državi odprta vprašanja še naprej reševali tako, kot doslej, lahko pričakujemo, da se bo slovenska skupnost na Hrvaškem še naprej krčila, da se bo medsebojno zaupanje med Slovenci in Hrvati le še poglobljalo, tradicionalno sožitje skrhalo, strpnost pa skopnela. Bojimo se, da bo neprijetno vzdušje v katerem še živijo in delajo Slovenci na Hrvaškem, sčasoma postalo še slabše. Zato pripadniki iščemo nove poti - s pomočjo kulture - in jih tudi najdemo. Četudi se politika včasih potruji, da bi

jih osmešila, gremo naprej. Kultura namreč terja in nagradjuje, četudi potihem in počasi. Šonc je govor sklenil z naslednjo mislijo: "Slovenska uradna politika bi v nadaljnjem urejanju odnosov s Hrvaško vsekakor morala upoštevati dejstvo, da del slovenstva živi tudi na Hrvaškem. S svojimi potezami bi morala prispevati k mirnejšemu in lepšemu življenju Slovencev pri sosedih".

Klaudija Velimirovič je spregovorila pozitivnih izkušnjah z medkulturnim dialogom v društvu in v družbi.

Kulturni in družabni program

Slovenski pevski zbor iz Mendoze pod vodstvom pevovalje Diega Prosqeta je uvodoma zapel slovensko himno, v programu med prvim in drugim delom razprave pa tri pesmi, in sicer Slovenska dežela (glasba B. Vipavec, besedilo J. Razlag), Pongale por las Hileras (cueca cuyana) in Felix Palorma (priredba Jose F. Vallesi).

Na večernem sprejemu, ki ga je pripravil Janez Kramberger, je za prijetno vzdušje poskrbel Parlament Dixie Band. Na ogled je bila razstava nagrajenega projekta "Naš čoln - Unser Boot", ki sta jo pripravili OŠ Franja Goloba Prevalje in OŠ Železna Kapla/Eisenkappel.

Franc Strašek

NOVA TAJNICA ZAGREBSKEGA SVETA SLOVESKE MANJŠINE MESTA

Poleti smo razpisali prosto delovno mesto tajnika sveta slovenske nacionalne manjšine mesta Zagreba. Med razpisnimi

pogoji je bila tudi zahteva, da je kandidat Slovenec, da govori in piše slovensko in hrvaško ter prevaja iz enega jezika v drugega. Med številnimi kandidati je izstopala Agata Klinar, ki ima za seboj novinarske delovne izkušnje, več let pa je bila tudi zaposlena pri slovenskem podjetju. Z njo je svet sklenil začasno delovno razmerje za opravljanje del administrativne tajnice.

Agata Klinar želimo uspešno opravljanje zahtevnega dela in prijetno počutje med nami.

(FS)

Novice iz domovine

SLOVENSKO-HRVAŠKI ODNOSI V MIRNEJŠIH VODAH

Tudi od avgusta naprejslovensko-hrvaški odnosi beležijo umirjanje. Še največkrat se je zapletlo zaradi izjav slovenskega zunanjega ministra Dimitrija Rupla in uradnih hrvaških odzivov na njegove besede.

Sredi avgusta so iz hrvaškega zunanjega ministrstva (MVPEI) sporočili, da se "morajo odzvati" na Ruplove izjave, da bo treba mejno vprašanje rešiti do vstopa Hrvaške v EU, saj bi Slovenija sicer težko privolila v ratifikacijo hrvaškega pristopnega sporazuma. "Dvostranska vprašanja ne smejo vplivati na pristopna pogajanja neke države, saj to odstopa od duha in načel delovanja Evropske unije. Takšna odločitev o pogojevanju reševanja odprtih vprašanj bi bila precedens, ki bi lahko dolgoročno vplival na celotne odnose med državama in narodom," so opozorili v MVPEI. To sicer ni bilo prvo tako opozorilo. Hrvaški predsednik Stjepan Mesić je v začetku leta dejal, da bodo šli prijateljski odnosi v katastrofalno smer, če bo Slovenija Hrvaški preprečila vstop v EU. Takšna ustavitve, je takrat dejal Mesić, bi povzročila odlog ne le za leto ali dve, ampak za bistveno daljše obdobje. "Bi to poglobilo prijateljstvo? Učinek bi bil katastrofalen," je dejal.

Pred slovenskimi volitvami

Konec avgusta se je dvostranskih odnosov dotaknil tudi premier Ivo Sanader in to takoj po novih ribiških inci-

dentih v Piranskem zalivu. "To je prebrisan vprašanje. Hrvaška vlada ni nikoli nikomur prepustila, da vodi njeno zunanjo politiko. Tako bo tudi tokrat," je Sanader odgovoril na vprašanje, ali bo izvršilna oblast znova dovolila, da bodo istrski ribiči krojili politiko do Slovenije v predvolilnem času. Savudrijski ribič Michael Latin je namreč za krajo dvajsetih mrež v zalivu obdolžil slovenske kolege, ki da so povrh vsega lovili "globoko v hrvaških vodah". Sanader

je še dejal, da si ne želi, da bi bila Hrvaška tema predvolilne kampanje v Sloveniji: "Z naše strani ne bomo storili nič, da se v Sloveniji volitve osredotočijo na Hrvaško. Naj zmaga tista stranka, ki ponuja boljše življenje državljanom." Glede ocen v Sloveniji, da še naprej obstaja prostor za dvostranske dogovore, je Sanader dejal, da prostor za dvostranske pogovore in dogovore vedno obstaja, da pa sta vladi že pred letom dni sklenili dogovor, da se mejni spor prenese pred tretjega.

Po slovenskih volitvah

Zmaga SD Boruta Pahorja na slovenskih parlamentarnih volitvah je na Hrvaškem prebudila upanje, da bo prišlo do svežega vetra v odnosih, največ veselja - predvsem v medijih - pa je požela ugotovitev, da Dimitrij Rupel ne bo več zunanji minister. Na Hrvaškem so napovedali, da bodo pozorno spremljali, kako se bo nova vlada, še posebno pa njen predsednik, opredelila do nerešenih vprašanj. Pahor je v hrvaški jav-

nosti slovel za politika, ki ima "umirjen" odnos do Hrvaške, ki pa ga je predvsem kot evropski poslanec in član medparlamentarnega odbora EU-Hrvaška v zadnjih letih precej radikaliziral. Hrvaški mediji niso prezrli njegove napovedi, da se politika do Hrvaške ne bo spremenila oziroma da bodo nadaljevali politiko vlade v odhajanju in da tudi sprememb v delu meddržavnih komisij za mejo ne bo. Sicer opozarjajo, da v nasprotju z Janšo Pahor v predvolilni kampanji ni pogojeval vstopa Hrvaške v EU z rešitvijo mejnega vprašanja. V Novem listu pa so ob zmagi levice zapisali: "Dimitrij Rupel, večni minister za zunanje zadeve, ne bo več šef slovenske diplomacije. Hrvaška diplomacija si lahko oddahne."

Vpliv volitev v Sloveniji na odnose s Hrvaško

Hrvaški državni vrh se je izidov slovenskih volitev dotaknil relativno pozno in sila previdno. Predsednik Stjepan Mesić je dejal, da volitev v drugi državi ne želi komentirati, upa pa, da pomenijo "tesnejše in toplejše odnose". Previden je bil tudi premier Ivo Sanader, ki je dejal, da še ni povsem jasno, kdo bo sestavil vlado, in napovedal pripravljenost za nadaljevanje dialoga v skladu z blejskim sporazumom Sanader-Janša iz leta 2007 o reševanju mejnega spora pred tretjim. "V imenu Hrvaške lahko rečem, da bom takoj po sestavi nove vlade dosegljiv za prve stike in srečanja ne glede na to, ali bo to dosedanji premier Janša ali bodoči Pahor," je dejal Sanader. V tukajšnjih časnikih pa so se spraševali, ali bo nova vlada prinesla preobrat v meddržavnih odnosih oziroma ali se bo pospešilo reševanje vprašanj. "Pričakujemo lahko spremembe na simbolični ravni: samo to, da Rupel ne bo več zunanji minister, ni mala stvar, saj

bo med državama posledaj manj nerveze, kregarij in verbalne vojne," so ugotavljali v Novem listu. Pojavila so se tudi neuradna hrvaška pričakovanja do nove vlade: da se še naprej izvaja blejski dogovor, da mejne komisije nadaljujejo delo in da Pahor poskrbi za hitro ratifikacijo protokola o vstopu Hrvaške v Nato, kar da bi bila nedvomna podpora sosedu za vstop v EU. Ne izključujejo, da bi Pahor skušal oživiti sporazum Račan-Drnovšek, ki velja za uspeh levice v obeh državah. Mejni komisiji sta se oktobra ponovno srečali v Umagu, dogovarjanje menda poteka uspešno.

Mercator-Plodine-Billa zoper Konzum

Hrvaški domači trgovec Plodine, slovenski regionalni Mercator in mednarodni Billa so v začetku oktobra v Zagrebu ustanovili skupno družbo Mercator-Plodine-Billa, skatero bodo tri trgovske verige, ki danes obvladujejo približno petino hrvaškega trga, poskušale okrepiti svoj položaj na trgu. Družba, ki bo poslovala kot samostojna neprofitna družba - trojica bo namreč ohranila samostojnost -, name-rava povečati "nabavno moč vseh treh podjetij". Podobno sta bila doslej povezana le Mercator in Plodine, zdaj se jima je pridružila še Billa. "Ustanovitev skupne družbe je ena od poslovnih potez, za katero smo prepričani, da bo vsem članicam prinesla še bolj uspešno in dobičkonosno poslovanje, s tem pa večjo konkurenčnost, dobavitelji bodo imeli zagotovljeno varno umestitev njihovih izdelkov, v končnici pa bomo kupcem ponudili najnižje in najbolj ugodne cene," je dejala članica uprave Plodine Dozi Heberling, ki je postala tudi predsednica uprave nove družbe. Na Hrvaškem o novi družbi pravijo, da bo najresnejše poskušala ogroziti trgovsko

verigo Konzum Ivica Todorića, ki je po njihovem dobila "močno konkurenco".

LB spet buri duhove

Na rzsodbo Evropskega sodišča za človekove pravice v Strasbourgu, ki je trojici hrvaških državljanov odreklo pravico, da bi nadaljevali postopek zoper Slovenijo, se je od pomembnejših politikov odzval predsednik države Stjepan Mesić. Spomnimo, da je Mesić na predavanju v Slovenskem domu razburil z izjavo, da je bil hrvaškim varčevalcem s "poceni trikom, stečajem LB in ustanovitvijo NLB" onemogočen dostop do vlog. Pridržanje denarja, je takrat dejal predsednik, "lahko opišemo le kot čisti rop". Zdaj Mesić pravi, da bi se o poplačilu na tisoč varčevalcev morali dogovoriti Slovenija in Hrvaška. Če težave ne morejo rešiti sodišča, so to dolžne storiti države, ker državljani ene države ne smejo biti kaznovani zaradi razpada nekdanje države, je dejal hrvaški predsednik. Odziv hrvaškega pravosodnega ministrstva je bil skoraj identičen ocenam hrvaških politikov iz preteklosti in odvetnikov hrvaških varčevalcev, češ da je postopek sicer končan, "da pa ni odločeno o vsebini problema starega deviznega varčevanja v LB". Vprašanje, ali se je Slovenija s svojimi zakoni vmešala v zasebnopravni odnos med banko in varčevalci, je ostalo, pravijo na ministrstvu, kakor tudi, da je Slovenija s tem onemogočila dostop do terjatev varčevalcev. Dejansko pa je sodišče predvsem Hrvaški, in ne toliko njenim varčevalcem, ki so tožili Slovenijo, vendarle pokazalo, da pravi naslov za iskanje rešitve tega problema ni v Ljubljani, temveč na Dunaju, kjer so države naslednice SFRJ oblikovale sukcesijski sporazum.

Dimitrij Rupel, zadnjič

Na izjave slovenskega zunanjega ministra v odhajanju Dimitrija Rupla so se sredi oktobra najbrž še zadnjič odzvali na hrvaškem MVPEI. Rupel je namreč izjavil, da bo morala Hrvaška iz stališč, ki jih je pri posameznih pogajalskih poglavjih predala EU, izločiti vse tisto, kar bi lahko prejudiciralo potek meje med državama. Na MVPEI poudarjajo, "da ni govora o tem, da bi Hrvaška v svojih pogajalskih stališčih prejudicirala mejo med državama". Ministrstvo je pojasnilo, da so trdno odločeni, "da se vsa sporna mejna vprašanja reši pred mednarodnim pravosodnim telesom" in da Hrvaška podpira delo meddržavnih komisij za mejo: "MVPEI tudi tokrat poudarja, da je odprto za dialog in iskanje obojestransko sprejemljivih rešitev." Pričakujejo, da bo Slovenija "v skladu z javno izraženo podporo kar največ prispevala k pogajalskemu procesu vstopa Hrvaške v EU". Slovenijo so zmotili nekateri zemljevidi, pa tudi omenjanje ekološko-ribolovne cone (ERC), ki ne velja za EU. Rupel je predlagal, da bi se sestali veleposlaniki Slovenije in Hrvaške pri EU, predstavnik francoskega predsedstva in predstavnik evropske komisije in se dogovorili, da se sporni dokumenti - v uri ali dveh - umaknejo iz gradiva. Hrvaški časniki so omenili, da je Rupel najbrž zadnjič udaril po Hrvaški.

A so se nekoliko zmotili. Novi predsednik slovenske vlade Borut Pahor ga je nepričakovano imenoval za svojega svetovalca za zunanjo politiko.

NA VOLITVAH V SLOVENIJI ZMAGAL BORUT PAHOR

Slovenija ima novo vlado. Njen predsednik je postal Borut Pahor, ki je na parlamentarnih volitvah 21. septembra premagal dosedanjega premiera Janeza Janšo.

Zmagovalni socialni demokrati so dobili 29 poslancev, kar je le eden več kot drugouvrščena SDS. V državni zbor se je prebilo še pet strank, in sicer Zares Gregorja Golobiča (9 poslancev), Desus Karla Erjavca (7 poslancev) ter LDS Katarine Kresal, SLS Bojana Šrota in SNS Zmaga Jelinčiča s po 5 poslanci.

Tesna zmaga, težak poraz

SDS se je težko sprijaznila s porazom in je vložila vrsto ugovorov na volilne izide v ljubljanski volilni enot. Vzrok: nekateri volivci se na volišču niso lastnoročno podpisali v volilni imenik, kar naj bi dopuščalo možnost zlorabe. Pristojni organi so presodili, da gre za kršitev, ki ne mora bistveno spremeniti volilnega izida in so ugovore zavrnil. Janez Janša je tekmeču Borutu Pahorju za volilno zmago čestital šele teden dni po glasovanju, ko so bili prešteti še glasovi iz tujine.

Skoraj 10 tisoč volivcev na Hrvaškem (mednaslov) Tokratnih parlamentarnih volitev se je udeležilo več upravičencev kot pred štirimi leti, in sicer 63,10 odstotka. Po uradnih podatkih ima volilno pravico 1.696.437 slovenskih državljanov, med njimi jih 46.368 nima stalnega prebivališča v Sloveniji. Na Hrvaškem je takih upravičencev 9.739. Ni znano, koliko slovenskih državljanov s prebivališčem na Hrvaškem je sodelovalo na volitvah, saj so nekateri to storili tako, da so svoj glas oddali na veleposlaništvu v Zagrebu, nekateri pa so glasovali po pošti. Vsekakor pa so se glasovi Slovencev iz tujine - vsaj tistih 7.970, ki so prispeli po pošti - razporedili podobno, kakor na voliščih v Sloveniji in niso spremenili volilnega izida.

Novost: minister za Slovence po svetu

Borut Pahor je v vlado povabil stranki Zares in LDS, s katerima je pred volitvah nastopal v neformalni koaliciji levega trojčka, ter programsko sorodni stranki Desus in SLS. Povabilo je sprejel Desus. Nova vlada ima 18 članov, med njimi tudi ministra brez listnice za Slovence po svetu. Glede tega je novi premier dejal: "V tujini živi velik del našega narodnega telesa in dejstvo, da se bo pristojni minister posebej živahno prizadeval okrepiti vsestransko sodelovanje je prava odločitev". Minister, ki bo skrbel za Slovence zunaj meja matične domovine, je postal nekdanji predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti Boštjan Žekš. Parlamentarni odbor za Slovence v zamejstvu in po svetu po novem vodi poslanec SDS Miro Petek

Pogovarjali smo se

MIHAEL GLAVAN: PRIMOŽ TRUBAR JE POSTAVIL VSE TEMELJNE KAMNE SLOVENSKEGA SLOVSTVA

Dr. Mihael Glavan je dolgoletni vodja rokopisnega oddelka pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, knjižni strokovnjak, urednik in pisec, avtor odmevne knjige Trubarjev album, s podnaslovom Romanje s Trubarjem. V Slovenskem domu se je oktobra predstavil z izjemno zanimivim predavanjem.

Vaša dokumentarna monografija s sliko in besedo bralcem približa življenje in delo Primoža Trubarja. Oče slovenske književnosti je bil ne le pisec, pač pa tudi reformator, mislec, človek, ki ga je poznala in cenila tedanja Evropa.

- Za Slovence Primož Trubar ostaja stvaritelj slovenske knjige v 16. stoletju in duhovni vodja slovenske protestantske cerkve. Njegov opus obsega vse temeljne kamne cerkvenega in šolskega slovstva: katekizem, abecednik, pesmarico, sveto pismo nove zaveze in postilo. Z njimi je vzpostavil tudi normo knjižnega jezika, ki je veljala vse do novega prevoda svetega pisma na koncu 18. stoletja. Izdajo prve slovenske knjige je imel za epohalen dogodek. Leta 1561 ga je pokomentiral z monumentalnimi besedami: "Odkar svet stoji, se to nikdar ni zgodilo..." Slovenščina se je do njega zgolj zapisovala (po njem se je pisala. Rojakom je omogočil neposredni stik z božjo besedo. Prav tako je zasnoval prvo vseslovensko institucijo v zgodovini - cerkev božjo slovenskega jezika, o kateri je pisal že leta 1555.

Ob 500. obletnici rojstva Primoža Trubarja imamo vtis, da se na nek način popravlja odnos do njega in njegove zapuščine, ki sta bila - kot se zdi - precej časa zanemarjena.

- Morda je prav pri Kopitarju začetek nesrečnega katoliškega odpora do močnega verskega zagona naših protestantov. Ta miselnost je potem trdno živela v drugi polovici devetnajstega stoletja, ko se je na Slovenskem izvršila nazorska diferenciacija med katolištvom in liberalizmom, ki se podaljšuje tudi v naš čas. Zasluge protestantov za razvoj in normiranje slovenske tiskane besede so si kot močno orožje privzeli liberalci, katoliki pa so ga zavračali z utemeljevanjem, da je šlo za tuje blago, namenjeno predvsem višjim, plemiškim slojem in da bi prej ali slej ustvarili domačo knjigo tudi katoliki in podobno. V dvajsetem stoletju so bili protestanti spet hvaležna ideološka in politična tema v vrstah socialistov in komunistov, katoliki pa so skušali prav tako ugovarjati z ideološkimi argumenti,

namesto da bi bolj poudarjali, da so tudi sami prejeli svoje veliko besedilo, celotno sveto pismo v slovenščini, vendarle po zaslugi protestantov. Bibliji kot knjigi vseh knjig protestantski komentarji niso mogli prav nič škoditi. To je skušal povedati na katoliški strani predvsem Anton Slomšek, kar je morda začetek ekumenskega razmišljanja.

Zanimanje za Trubarja in njegovo delo se je med Slovenci zares razraslo šele po letu 1908, vendar so Trubar in sopotniki še danes skromno prisotni v našem okolju. Po njem se ne imenuje nič zares velikega in pomembnega. V slovenskih krajih, ki so povezani z njegovim življenjem in delom, sicer imamo nekaj spomenikov, ulic in trgov, njegovo ime nosi nekaj osnovnih šol in kulturnih društev. Slovenci sicer nismo imeli pravih verskih vojn, kakor npr. Švicarji, predsodkov pa je vselej dovolj.

Trubar je dolgo živel na tujem in je tudi umrl v Nemčiji. Kako ste prišli do dokumentov, ki so shranjeni v drugih državah? Koliko izvirkov imamo v Sloveniji, koliko jih je po svetu? Ali je ohranjeno vse, kar je Trubar napisal?

- Trubarjevo delo seveda ni ugasnilo z njegovo smrtjo. Do konca 16. stoletja so med verniki krožile njegove knjige, luteranske cerkvene skupnosti so v veliki meri temeljile na njegovem pridigarskem in književnem delu. Čeprav so njegove knjige gorele v protireformacijskih ognjih po vsej Evropi, jih je precej ostalo skritih pri zvestih vernikih. Poseben primer je gotovo evangeličanska skupnost v Fresachu (Breže) na zgornjem Koroškem, kjer so njegove, predvsem pa Dalmatinove, slovenske protestantske knjige uporabljali vse do 20. stoletja. Z eno samo izjemo (Formula concordiae) so se vsa Trubarjeva dela ohranila prav do danes, vsaj v enem, večinoma pa v nekaj izvodih. Slovencem je uspelo doslej zbrati 45 izvirkov slovenskih protestantov, kar je tudi največje število v eni državi. Drugo najbolj celovito in bogato zbirko naših tiskov iz 16. stoletja hranijo v avstrijski narodni knjižnici na Dunaju, dokaj bogata zbirka naših protestantskih tiskov, predvsem hrvaških, se je ohranila v univerzitetni knjižnici v Baslu, nemške, avstrijske, švicarske, angleške in skandinavske knjižnice ter nekateri muzeji pa imajo vsaj posamezne izvorne izvode. Med njimi je najbolj pogosta Dalmatinova Biblija. Zagotovo je nekaj starih knjig še tudi v zasebni lasti. Nove najdbe so redke, vendar se jih je v 20. stoletju v slovenski nacionalni zbirki nabralo 16, od katerih je žal le pet celotnih knjig, ostalo pa so daljši ali krajši fragmenti.

Na predavanju ste govorili o novi najdbi, izvorniku Trubarjevega Noviga testamenta posledni del, ki so ga našli v Izraelu. Slovenija ga je odkupila. Kako je prišlo do tega?

- Leta 1976 je dr. Reuven Yaron, tedanji direktor narodne in univerzitetne knjižnice, po izobrazbi pravnik in profesor zgodovine prava, v nekem jeruzalemskem antikvariatu opazil foliant, ki je vseboval dve stari pravniški knjigi: Opero omnia (Zbrana dela) Juliusa Clarusa, znamenitega italijanskega jurista iz 16. stoletja in Peinlich Halsgericht Karls V (Kazensko krvavo sodišče Karla V.), ki jo je natisnil Hieronymus Feiera-bend v Frankfurtu leta 1569. Profesorja sta deli zanimali, zato je knjigo kupil. Ker je bil pergament iz vezave že obrabljen, na vogalih pa je tudi odstopal, se je dalo opaziti, da platnici pod pergamentom skrivata potiskane papirnate pole. V 16. stoletju je bilo povsem običajno, da so knjige, zlasti velike in težke foliante, vezali z deščicami iz trdega lesa, za cenejše vezave

pa so pogosto uporabili že potiskane pole papirja, ki so ostale na zalogi. Te so zlepili in prekrili s pergamentom ali usnjem in dobili trdno platnico. V restavratorskem laboratoriju knjižnice so odprli platnice in odkrili v vsaki 26 listov (polovičnih pol), potiskanih s prevodom zadnjega dela nove zaveze v nekem slovanskem jeziku. S pomočjo slavistov so postopoma ugotovili, da gre za Trubarjevo delo Noviga testamenta posledni dejl iz leta 1577, ki se je tako ohranil na 52 polovičnih polah na 416 zaporedno in neprekinjeno tekočih straneh. Letos zgodaj spomladi se je odločil, da knjigo proda. Njegovo sporočilo nas je doseglo prek hrvaškega in slovenskega diplomatskega predstavnika. Z veseljem smo se odzvali, saj v Sloveniji doslej nismo imeli niti enega lista te Trubarjeve knjige.

Kaj bi Hrvati morali vedeti o prispevku Primoža Trubarja?

- Hrvati so že v preteklosti imeli nekaj imenitnih raziskovalcev slovenske in hrvaške protestantske književnosti. Najboljši so bili Ivan Kostrenčič, Franjo Bučar in bibliograf Fancev, danes je to dr. Alojz Jembrih. Primož Trubar je bil dobro seznanjen z resnično podobo južnoslovanskih jezikovnih in etničnih delitev. Vedel je, da je veliko muslimanov ali mohamedanov, kakor jih je imenoval, v resnici slovanskega porekla. Želel si je, da bi se južnoslovanski bratje po krvi spoznali in sprejeli novo vero, zato pa so bili potrebni pridigarji in knjige v njihovem jeziku.

Istran Štefan Konzul, ki je s Trubarjem sodeloval že od leta 1553, se je temeljiteje lotil uresničevanja Trubarjevega načrta za prevajanje in tiskanje hrvaških knjig v letu 1558. Pridružil se mu je še drugi hrvaški istrski duhovnik Anton Dalmata, ki

je obvladal glagolico. Osnovnih opravil za tisk sta se Trubar in Konzul lotila leta 1559. Spomladi naslednjega leta je Trubar vzpostavil pisno zvezo z baronom Ungnadom, ki se je leta 1561 odločil, da ustanovi južnoslovanski biblijski zavod, ki ga je preprosto imenoval slovenska, hrvaška in cirilska tiskarna. Baron je bil njen lastnik in blagajnik, Trubar strokovni vodja, Konzul pa prevajalec za hrvaške izdaje in korektor. Zavod je imel sedež v Amandenhofu v Urachu in je deloval do Ungnadove smrti leta 1564.

Poleti leta 1560 so bili prvi poskusni tiski v cirilici in glagolici natisnjeni, zaradi Konzulove boleznin in predvsem zaradi finančnih zadreg pa je podjetje zares zaživelo šele v januarju leta 1561. Prvi dve knjigi, Katekizem in Tabla za dicu (Abecednik), obe v glagolici, sta bili še natisnjeni v Tübingenu. Odločilno vsebinsko in organizacijsko vlogo za njuno izdajo je imel Trubar. Jeseni leta 1561 je delo za hrvaško knjigo ven-

darle bolje steklo. Že v juniju so bili natisnili najprej Veliki in Mali poskusni list v cirilici, kmalu zatem pa še Katekizem in Abecednik. V marcu leta 1562 je bila kar v dva tisoč primerkih dotiskana najpomembnejša knjiga biblijskega zavoda, Prvi del Novega Testamenta v glagolici. Kot avtorja sta navedena Anton Dalmata in Štefan Konzul. Trubarjev delež pa je dvojen: njegov slovenski prevod nove zaveze iz leta 1557 je Hrvatoma služil kot ena od temeljnih

predlog, poleg nemškega in latinskega, pomemben pa je tudi njegov nemški predgovor.

V okviru zavoda je izšlo skupaj okoli trideset knjig v več kot 30 tisoč izvodih v hrvaščini (v cirilici, glagolici in latinici), medtem ko so bila Trubarjeve slovenske knjige iz tega časa natisnjene v Tübingenu. Najbolj celovita zbirka hrvaških tiskov iz Ungnadovega osebne fonda se je ohranila v univerzitetni knjižnici v Baslu.

Hrvaška letos praznuje 500. obletnico rojstva Marina Držića. Ali lahko najdemo kakšne vzporednice med dvema sodobnikoma, Držićem in Trubarjem?

- Oba velika renesančna pisca sta izhajala iz zahodne humanistične misli in oba sta trajno zapisala vsak svoj narod v evropsko kulturo. So pa med njima tudi velike razlike. Držić je bil predvsem umetnik, ki je duh svojega časa izrazil v dramatik in poeziji, ni se pa posvečal verskim in kulturnim reformam. Trubarja je zanimalo predvsem konstituiranje slovenskega jezika na osnovi svetega pisma, cerkvene pesmi in poučne knjige. Čisto mogoče je, da sta vedela drug za drugega, saj ju je povezovala tradicija latinske in italijanske humanistične misli in umetnosti.

Elizabeta Lebar Balazič

Preteklost v sedanjosti

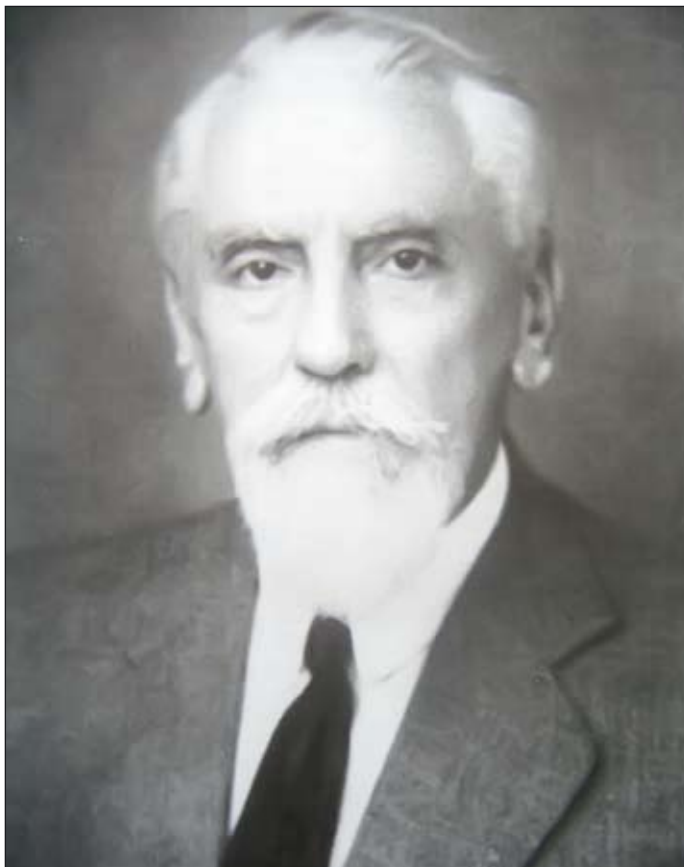
SLOVENSKE
KORENINE
RODOVINE
BERSA

Le redki vedo, da znamenita družina Bersa izhaja iz Slovenije. Pripravili smo pregled rodovnih korenin te družine, ki je Hrvatima dala tudi Josipa Bersa, avtorja Dubrovačkih slik i prilika.

Priimek Bersa se je skozi zgodovino pisal različno, pretežno na tri načine: Birska od leta 1782, Bierska v letih 1803–1813 in Bersa od leta 1813 naprej. V slovenščini bersa ali birso pomeni »plesen na vinu«.

Z Goriškega v Dalmacijo

Josip Bersa (1782–1840) se je rodil v Braniku pri Novi Gorici (nekoč Reifenberg), kot sin bogatih kmetov. Poročil se je s Katarino Premru von Premerstein, rojeno leta 1792, ki je bila po rodu iz Vipave. Družina je imela v lasti grad Tabor. Bili so bogati, imeli so tovarno medenine in mline. Kmalu po tistem, ko je Napoleon ustanovil svojo Ilirijo (po letu 1809), je bil Josip imenovan za notarja v Vipavi. Delo je začel leta 1813,

še istega leta pa je notariat zapustil, saj so ga francoske oblasti imenovala za sodnika v Sežani in Trstu. Tako je prešel v državno francosko službo. Po francoskem porazu pri Waterlooju je leta 1815 prešel v avstrijsko državno službo. Leta 1816 je postal kotarski sodnik v sv. Križu pri Gorici. Leta 1820 je bil imenovan za prvega svetnika registrata v Bakru. Pozneje je bil kotarski sodnik v Motovunu, leta 1833 pa je prispel v Dalmacijo, kjer je postal svetnik zadrškega sodišča. Josip je umrl v Zadru leta 1840, Katarina pa leta 1849, in sicer od kolere.

Josip in Katarina sta imela sinova Ivana in Antuna. Antun je bil pesnik in pisec tržaške lokalne zgodovine, sin Ivan pa je postal ugleden pravnik in je pridobil plemiški naslov Leidenthal.

Josip, Blagoje, Vladimir, Bruno in Danica Bersa

Ivan Bersa (1833–1909) se je rodil v Splitu, umrl pa je v Zadru. Bil je predsednik pokrajinskega sodišča, dvorni svetnik, vitez Leopoldovega reda, človek vsestranske kulture in prefinjenega okusa. Z ženo Filomeno roj. Medici sta imela sinove Josipa, Blagoja, Vladimira in Bruna ter hčer Danico.

**Josip Bersa:
DUBROVAČKE SLIKE
I PRILIKE, ODLOMEK
O PROF.**
JOSIPU KOBENZLU

»U njemačkom jeziku, a neko vrijeme i u grčkom, poučavao nas je Josip Kobenzl. Podrijetlom je bio iz Mouhinja – u tršćanskoj okolini - a materinski mu je jezik bio slovenski; ali kod svoje sposobnosti za filologiju brzo je naučio njemački i talijanski, te ga po svršenim naukama imenovalaše za gimnazijskog profesora u Mlecima. Kad je došao u Dubrovnik, postaviše ga za upravitelja gimnazije, koju je vlada baš u to vrijeme sekularizirala. Ali te se časti

brzo odreče, te osta u zavodu kao profesor. U rastu je naličio Luku Zori, ali je bio jačega kova; izdašna priroda učinila ga krupna, debela, sa povelikim trbuhom. Imao je lijepu mušku glavu; ispod široka čela stršile su nakostriješene debele obrve, pod čijim su osojem sijevale velike, misaone oči, neobično pronicave. Imao je sivkasto plavu, podrezanu bradu, na zatiljku rijetku, ukovrčenu kosu. Malo je mario za odijelo, kao što uopće nije imao mnogo smisla za materijalni dio života. U njegovoj kući, u prostranoj sobi, u kojoj je radio, bio je golem sto od prostih bijelih dasaka, dva ormara i nekoliko slamnih stolica, pa posvud knjige, razbaca-

ne, nagomilane. Tu je veći dio dana provodila i njegova supruga, visoka, mršava gospođa, Njemica, vrlo učena. O njoj je Budmani jednom rekao, da više ona zna nego svi profesori u Dubrovniku. Doista, znala je sve glavne jezike, žive i klasične.

Moj me otac često vodio k njemu, kad je Kobenzl prevodio na njemački jezik njegovu radnju o dubrovačkom kmetstvu. Kobenzlova kuća bila je nekad jedna od tolikih ruševina, što su se u ono doba još nalazile po dubrovačkoj okolini; on ju je kupio, jer se zaljubio u njen divni položaj, visoko nad «Putem od Gruža», i od nje načinio sebi stan. Kobenzl je ljubio prirodne

ljepote, o kojima je rado u školi govorio; kao moralist – a to je bila najljepša odlika njegove ličnosti – on je svakom prigodom svraćao našu pažnju na veliki nauk, što ga čovjek crpe iz prirode: poticao nas je, da krijevimo život u dodiru s tom velikom majkom svijetu nas, da se od nje učimo iskrenosti i otvorenosti. I ja, kaogod i mnogi drugi moj vršnjak, moram njemu zahvaliti, što me i danas, pod stare dane, više oduševljava zelena šuma i lazurno more, nego li ikakva druga obmana.

Nema, mislim, Dubrovčanina ili Dalmatinca kojih godina, koji se ne sjeća Kobenzla, u najmanju ruku kao autora kojeg rječnika ili

SPOMINI IN PRIČEVANJA IZGNANCEV

1941-1945

Ni za verjeti, da aktivna članica Slovenskega doma in članica Krajevne organizacije DIS Zagreb, ni dobila statusa žrtve vojnega nasilja. Zelo nam je žal. Vprašamo Klara: kaj je bilo narobe? Nepopolna vloga, izpoved priči, ali kaj drugega?

Prisluhnimo spominu. (ASK)

ZBEŽALA SEM OD HUDIH LJUDI V AVSTRIJI

V začetku avgusta leta 1944 sem dobila poziv, da se moram takoj javiti na Arbeitsamtu na Ptuj. Naslednji dan so nas štiri punce iz Sv. Trojice v Slovenskih goricah Nemci pobrali in nas z drugimi dekleti s Ptuja in okolice poslali v Avstrijo na prisilno delo. Bila sem najmlajša, komaj štirinajstletna. Se huje je bilo, ko so nas ločili in mene poslali daleč v Hartberg, pozneje pa še dlje v Pollau.

Bila sem dodeljena družini Petra Fandlerja, kjer sem opravljala vsa kmečka dela, pazila na štiri otroke in dnevno z njim zbežala v klet zaradi stalnih zračnih napadov. Ves čas so me preganjali in mi grozili, zato niti spati nisem mogla. Ker več nisem mogla zdržati, sem se odločila za pobeg. Zgodaj zjutraj 26. novembra leta 1944 sem bosa neopazno zapustila hišo, boječ se gospodarja, ki me je klical "banditka". Potovanje do Maribora je trajalo nekaj dni in z velikimi težavami, ker nisem imela nikakršnih dokumentov (ausweiss). Hvaležna sem celo orožnikom, ki so me pridržali na avtobusni postaji; rekla sem jim, da grem po zimski plašč. Orožnik je slekel svoj plašč in me pokril, tako da nisem zmrznila.

Ko sem prišla v Gradec (Graz), je bil tam razglašen alarm. Ker nisem imela dokumentov, nisem mogla dobiti vozovnice za vlak. Zato sem prestrašeno jokala. Opazila me je prijazna gospa in sem ji zaupala svojo tragično zgodbo. Zasmilila sem se ji, pa mi je podarila vozovnico za vlak do Maribora. Rešila me je.

Z nekaj sreče v Špiljah (Spielfieldu) in v Gradcu sem prispela do sestrične Anice Želj v Mariboru, kjer sem se sedem dni skrivala v strahu, da me ne vrnejo nazaj. Vendar so me našli. Morala sem k zdravniku na Ptuj, ki je ugotovil podhranjenost, slabotnost in veliko podhladitev. Dodelil mi je bolniško, s tem, da ko ozdravim moram nazaj v Avstrijo. Na srečo se je vojna bližala koncu in jaz si še nisem opomogla. Prisilno delo je trajalo od 15. septembra do 26. novembra 1944, vendar je bila vsa moja kalvarija veliko daljša. Trajala je od avgusta do osvoboditve in še kasneje, saj je za vedno grenko zaznamovalo moje življenje. Celotno življenje imam posledice, ker so me kot otroka ločili od staršev in doma.

Želim si, da se to, kar sem doživela kot otrok, nikoli ne bi nikomur več zgodilo. Svoje trpljenje sem izrazila v pesmici Pflichtjahr.

Klara Želj

Josip Bersa (1862–1932) se je rodil in umrl v Zadru. Bil je izraziti predstavnik visokega kulturnega sloja inteligence dalmatinske Hrvaške, bil je pesnik in arheolog. Kot pesnik se je prvič pojavil v dubrovniškem Slovincu, v Zadru pa je objavil Pjesme. Ko se je ločil od stihov, se je cel predal arheologiji. Postal je kustos muzeja sv. Donata v Zadru. Uredil je katalog in klasificiral numizmatično zbirko s šest tisoč kosi. Vodil je izkopavanja, na gimnaziji predaval hrvaški jezik, zgodovino in zgodovino umetnosti. Opozarjal je na arheološko vrednost Nina. Otroštvo je preživel v Dubrovniku, kjer je tudi končal gimnazijo in postal pravi Dubrovčan. Celotno življenje je nosil v duši milo mesto, o čemer priča delo Dubrovačke slike i prilike. To je anekdotično-memoarsko delo iz dubrovniškega življenja v obdobju med letoma 1800 in 1880. Delo je deset let po njegovi smrti izdala Matica Hrvatska.

Bruno Bersa (1863–1932) se je rodil in umrl v Zadru. Služboval je kot poročnik v Splitu in Zadru. Ukvarjal se je s slikarstvom in postal profesor risanja na vojaški akademiji v Innsbrucku. Pozneje je študiral kiparstvo na akademiji na Dunaju. Ko je zapustil vojno službo, je postal profesor risanja na gimnaziji v Zadru.

Vladimir Bersa (1864–1927) se je rodil in umrl v Zadru. Bil je diplomirani pravnik, upravni uslužbenec v Zadru, Supetru in Splitu. Glasbo je zasebno študiral v Gradcu. Bil je operni skladatelj. Napisal je opere Cvjeta, Andrija Čubranović, Komedijaš in Mozartova smrt.

Blagoje Bersa (1873–1934) je bil rojen v Dubrovniku, umrl pa je v Zagrebu. Bil je najuglednejši predstavnik hrvaške glasbene moderne, izjemen mojster orkestracije in cenjeni glasbeni pedagog z visoko postavljenimi vrednostnimi merili. Napisal je operi Ogenj in Čevljar iz Delfta ter simfonično pesem Sončna polja.

Danica Bersa (1880–1965) je bila rojena v Dubrovniku. Bila je knjižničarka narodne in univerzitetne knjižnice v Zagrebu in dolgoletna članica društva bibliotekarjev Hrvaške. Ukvarjala se je s katalogizacijo tujih knjig in vodila strokovni katalog italijanske in francoske filologije.

Polona Jurinić

gramatike za srednje škole!

Bio je strog, ali pravedan; glas bi mu došao kao pridavljen od uzbuđenja, kad je pričao o vrlinama ili patriotizmu grčkoga naroda. Razumije se, da je ovaj temeljiti učenjak a njemačkoj podlozi s jednakim zanosom i opravdanim uvjerenjem znao uznositi i vrline njemačkog naroda. Izvan škole nije ga bilo nigdje vidjeti; malo je s kim općio; društveni život bio mu je skoro nepoznat. Njegova ga je filozofija opominjala, da je svaka društvena uljudnost umjetna. Jedino se drage volje pridruživao, kad se sa škole kući vraćao, poznatome društvancu, koje se svako popodne sakupljalo, da prošetaju do Gruža, pod vodstvom Pera Budmani. Uostalom, pro-

vodio je vrijeme za piscim stolom, zadubljen u svoj posao. Njegova gramatika hrvatskog jezika stala ga je dosta truda, premda mu je sam Budmani pomagao svojim velikim znanjem i iskustvom. Poslije kojih trideset godina sretnem Josipa Kobenzla u Zadru; bijaše još uvijek onakav, kakav je bio u zlatno dobe svoje i moje mladosti. Pošto izmijenismo pozdrave, upita me, jesam li se oženio (po smrti prve žene bio je po drugi put odabrao sebi drugaricu); odgovorim, da još nijesam, ali da ću naskoro. Na to mi povrnu: «Svačija je dužnost, da se ženi; ko ne uzme ženu, taj je kriv, što će jedno žensko ostati neudato». Jednostavno, ali moralno istinito.«

Preteklost v sedanjosti

NEPOZNATA ILI ZABORAVLJENA
PROŠLOST (2. DIO)

U ovom nastavku se podsjećamo iz pera don Boža Milanovića (Moje uspomene 1900. - 1976.) o prilikama koje su vladale u hrvatskim i slovenskim krajevima, koji su potpali pod Italiju Rapalskim ugovorom (studeni 1920. godine), točnije o vlastitim iskustvima početkom 1922. godine u Istri, Trstu, općenito u Julijskoj Krajini.

Odlazak iz Istre

Moj boravak u Kringi, odnosno u Istri, bivao je sve teži; opasnost od fašističkog napada sve veća. Početkom 1922. godine otišao sam u Trst i posjetio biskupa Bartolomasija, da mu razjasnim svoje prilike. Primio me je veoma srdačno i zadržao na objedu.

Kad sam se vratio u Kringu, doznao sam da me čekaju dva karabinjera iz Pazina. Došli su (jašući na konjima) k meni u župni stan i rekli mi da su doznali od svojeg tajnog pouzdanika, da fašisti iz 18 raznih mjesta u Istri namjeravaju doći u Kringu i ubiti me. Žao im je što to nisu već prije učinili. Ako će me braniti domaće pučanstvo, zapalit će čitavu Kringu. "Mi Vas", kazali su mi, "ne možemo tjerati odavle, jer ste tu rođeni, ali nastojte izbivati barem po danu, da Vas ne nađu kod kuće".

Poslije toga nisam mogao odgađati odlazak iz Kringe. Radilo se o životu i smrti. Obavijestio sam o svemu Biskupski ordinarijat u Trstu. Ondje je bio u službi i kanonik Ivan Mandić, Hrvat po rodu i osjećaju. On je, kako mi je kasnije kazao, preporučio biskupu da me imenuje župnikovim pomoćnikom u jednoj slovenskoj župi u Trstu. Biskup je to prihvatio i poslao mi dekret.

Premješten u Trst

Dne 7. veljače 1922. god. imenovan sam kapelanom u slovenskom predgrađu Trsta u Sv. Ivanu, a službu sam započeo 23. veljače.

Za hrvatski narod u Istri nije se moglo ništa raditi ni kulturno ni politički u čitavoj Istri, a još manje na istarskim otocima Cresu i Lošinju (Krk je bio priključen Hrvatskoj).

Iako je u Istri bilo još hrvatskih i slovenskih svećenika, ipak je bilo u onakvim prilikama pogibeljno da naše istarsko pučanstvo ostane bez svojih novina i knjiga, prepušteno samo sebi, bez svakog kulturnog, gospodarskog i političkog djelovanja. Mogućnost rada za taj hrvatski narod ostala je, barem donekle, jedino u Trstu, gradu s oko 250 tisuća stanovnika. I ondje su bili budni fašisti i policija, ali talijanske su vlasti tada ipak dozvoljavale neki politički i kulturni rad za Hrvate i Slovence u Julijskoj Krajini - vjerojatno zbog vanjskog ugleda, a možda i zato što talijanstvo u Trstu nije bilo time ugroženo. Ondje je još pod Austrijom djelovalo Političko društvo sa dnevnikom Edinost i sa vlastitom tiskarom. Narodni dom su i ondje fašisti svečano zapalili. Slovenske osnovne škole počela je sama vlada doskora ukidati. Prefekt se ondje manje zanimao za djelovanje koje se je odnosilo na Istru i Goricu, jer te pokrajine nisu spadale u njegovu prefekturu. Glede crkvenog djelovanja tršćanska vlast je u prvim godinama, nakon odlaska biskupa Karlina, imala prilično obzira prema talijanskom biskupu. Uglavnom je to bilo uvjetovanje Mussolinijevom politikom prema Crkvi.

Kao ostala predgrađa Trsta, tako je i župa u kojoj sam ja djelovao bila skoro posve slovenska - sa približno 16 tisuća stanovnika. Prije prvog svjetskog rata ondje se rijetko čula talijanska riječ. Velika većina djece polazila je u prvim godinama pod Italijom slovensku školu. Župnik, prilično star, bio je dobrohotan Slovenac. Ja sam se već nakon dvadesetak dana uputio u slovenskom jeziku pa sam mogao propovijedati i držati vjeronauk na slovenskoj školi. Slovensko pučanstvo me je lijepo prihvatilo.

Odabrao Zdenko Jurinić

Kulturna obzorja

PRIPOROČAMO IZ
NAŠE KNJIŽNICE

Pobrskalismopobogatozaloženih policah knjižnice Slovenskega doma in vam v branje predlagamo pet knjig. Dve, ki ju je Kajetan Kovič napisal za otroke, a sta lahko kratkočasni tudi za babice in dedke. Za božično branje priporočamo knjigo Maruše Krese, ki je letos prejela prestižno slovensko nagrado Fabula za najboljšo domačo zbirko kratke proze. Za bralce, ki jih zanimajo odnosi med Slovenci in Hrvati, smo izbrali študijo Marka Zajca, za ljubitelje poezije pa še eno izjemno zbirko Milana Jesiha.

Kajetan Kovič: MAČEK MURI IN
MOJ PRIJATELJ PIKI JAKOB

Leta 1950 je bil Kajetan Kovič star 19 let in je kot študent stanoval v Ljubljani, v sobici ob Ljubljani. V hiši je živelo veliko strank in tudi veliko otrok, ki so se igrali na dvorišču pod oknom. Otroci so bili kot otroci: živi, nagaživi, prepirljivi, nasmejani, objokani, naribani in radovedni. Takrat je napisal prve otroške pesmi. Ko je sam postal oče, je nastala zbirka Franca izpod klanca, pozneje pa še Zlata ladja in v njej pesem Medvedja šola. Sin Jurij je ob rojstnih dnevih dobil številne medvedke in se z njimi igral medvedjo šolo. Glavnega medveda Pikija mu je prinesel oče iz Pariza. Tako so nastale zgodbe o Pikiju, njegovem učitelju in medvedji družini. Sčasoma je Kajetana Koviča zamikalo še pisanje pravljic. Tako je nastal Maček Muri. To je pravljica o črnem mačku, o njegovih prijateljici Muci Maci, o mačjem razbojniku Čombeju in drugih znamenitih mačkih iz Mačjega mesta.

Obe knjigi je bogato ilustrirala Jelka Reichenman.

Maruša Krese: VSI MOJI BOŽIČI

Božični prazniki so pred vrati. Ko Maruša Krese opisuje svoje božiče, hkrati opisuje svoje življenje. Njeni posamezni božični večeri, ki jih je doživela kot otrok v Ljubljani in pozneje v New Yorku, Londonu, Berlinu, Sarajevu in še marsikje, kjer si je našla začasno bivališče, so vse prej kot idealizirana slika tega večera. Pesnica in novinarka, mati treh otrok, se praznovanju božiča ne more izogniti, hkrati pa ji ta praznovanja prinašajo veliko nelagodja in tesnobe. Trideset božičnih zgodb in hkrati trideset prizorov iz različnih obdobij njenega življenja je daleč od medijsko prevladujočih podob sreč-

nih družin, ki ob okrašeni smrečici prepevajo Sveto noč, blažena noč.

Knjiga je izšla pri Mladinski knjigi in je bogato opremljena s fotografijami Mete Krese.

Marko Zajc: KJE SE SLOVENSKO NEHA IN HRVAŠKO ZAČNE

Knjigo o slovensko-hrvaški meji v 19. in na začetku 20. stoletja je Založba Modrijan izdala leta 2006. Knjiga prepričljivo pokaže, kako je bilo "razmejevanje" med Slovenci in Hrvati od samih začetkov najtesneje povezano s procesom nacionalnega oblikovanja obeh narodov. Slednje je pri Slovencih v osnovi potekalo drugače kot pri Hrvatih. Medtem ko so se

Hrvati lahko opirali na državno pravno tradicijo, ki je bila v habsburški monarhiji še kako pomembna, se je slovensko narodno gibanje sklicevalo predvsem na naravno pravo. In prav v tej razliki je tičal eden izmed glavnih vzrokov za nenehne "razmejitvene konflikte", ki so se pojavljali vse do razpada monarhije - in se pojavljajo še danes. Knjiga je bogata s fotografijami in zemljevidi.

Milan Jesih: PESMI

Iz zbirke Pesmi Milana Jesiha, ki je izšla pri Mladinski knjigi leta 2006, sem izbrala pesem o oktobru, moštu, ženski, dnevih, ki hitijo ...

*Zvečer strmim minevati trenutka.
Oktober je po moštu ves sladak,
ves zlat po moštu, zlitem na oblak,
blag od navzočnosti prijazne lutke,*

*ki z mano samim sama tu prebiva
in noče se izražati v besedah:
samo na divanu sede v strop gleda.
Dala mi jo je, davno, ženska živa.*

*Tako hitijo dnevi. Vsako jutro
imam občutek, da je jutro zmeraj;
takole pa, čisto prednočno uro,*

*da kar naprej živim tih čas večera.
In, analogno, kar bo, je že znano,
minulo pa še čakam neprestano.*

Polona Jurinić

MEDNARODNI FESTIVAL LUTK V ZNAMENJU GUIGNOLA

Mednarodni lutkarski festival v Zagrebu (PIF) je letos potekal med 29. avgustom in 5. septembrom. Na 41. prireditvi zapored so se tradicionalno predstavili tudi slovenski lutkarji.

Na PIF-u je letos sodelovalo 14 držav: Belgija, Belorusija, Češka, Francija, Italija, Madžarska, Poljska, Romunija, Srbija, Ukrajina, Anglija, Slovenija in Hrvaška.

Slovenski lutkarski prispevek

Slovenski lutkarji so se predstavili s tremi predstavami. Lutkovno gledališče iz Ljubljane je z zelo uspešno in lepo izvedeno Trnuljčico. Občinstvo jo predstavilo nagradilo z gromkim aplavzom, otroška žirija pa ji je podelila prvo nagrado. Čestitke!

Gledališče iz Maribora je z Ostržkom precej razočaralo, saj je bila cela predstava zelo temna, polna strahu, neprijaznih slik. Ostržek ali Pinocchio je bil v mojih očeh v vseh drugih predstavah veliko boljši.

Slovensko mladinsko gledališče Konj se je predstavilo s Hišo Marije Pomočnice Ivana Cankarja. Cankarja poznamo kot žalobnega pisatelja (vsi se spomnimo njegove Skodelice kave), zato je bila takšna tudi predstava. Svoje je dodal režiser, tako da je bila predstava, prepolna škripanja, udarcev in mrtvih, resnično predolga in težko gledljiva. Pohvalila bi le izvrstno izdelavo lutk.

Zmagovito lutkarstvo

Prvo nagrado strokovne žirije Milan Čuček je prejela izvrstna predstava Planine v izvedbi gledališča lutk iz Zadra. Med ustvarjalci je posebej izstopalo še Opolsko gledališče iz Poljske, ki je pobralo več majhnih nagrad.

Ob PIF-u je potekala še vrsta spremljevalnih prireditev. Na ogled je bila razstava o Guignolu, falotu iz Lyona, predstavljeni pa sta bili tudi dve knjigi, in sicer knjiga Livije Kroflin Mojih 20 PIF-ov ter knjiga Ivana Špoljarca Lutke v živo, fotomonografija o 40 letih mednarodnega lutkarskega festivala PIF.

Čestitam organizatorjem in sodelavcem 41. PIF-a, za ogromno vloženega dela in trudu, ki se je obrestoval s prepolnimi dvoranami gledalcev, med katerimi je bilo veliko otrok, a tudi odraslih. Veselimo se 42. PIF-a.

Ivanka Nikčević

Letošnji PIF je bil posvečen Guignolu. Tako se imenuje lutka, ki jo je Laurent Mourguet prvič predstavil v Lyonu leta 1808. V Franciji letos praznujejo Guignolov 200. rojstni dan. Guignol je eden od prebivalcev veselega sveta

lutk, tako Pulcinella, Petruška in drugi, hkrati pa je guignol postalo tudi splošno ime za vse ročne lutke, ki jih oblečemo podobno kot rokavice. V hrvaščini tej lutki oziroma lutkarski tehniki rečemo ginjol ali ginjola, predstavi s takšnimi lutkami pa ginjolijada

Kulturna obzorja

SKROMNA BERA KULTURNEGA SODELOVANJA SLOVENSКИH UMETNIKOV

Odkar spremljam kulturne dogodke na Hrvaškem, še ni bilo tako malo sodelovanja slovenskih umetnikov. Celo poletje so se vrstili tradicionalni festivali: Dubrovniške poletne igre, Reške poletne noči, Splitsko poletje, Samoborska glasbena jesen, Motovunski filmski festival, Scena Amadeo, Zagrebški poletni večeri, Osorski glasbeni večeri, Festival svetovnega gledališča Zagreb, Festival plesa in neverbalnega gledališča v Svetvinčetu, Histrionsko poletje, Festival komorne glasbe Zagreb, Teatar Ulysses, Internacionalni festival kitare Triglav, Mednarodni festival zgodnje glasbe... Toliko festivalo, Slovencev pa nikjer! Le tu in tam kakšno gostovanje. Zakaj je tako, ne vem. Nihče ne ve. Žalostno, saj smo sosedi.

RAZSTAVA MARICE MAREC TOMLJENOVIC

- Zagrebška slikarka slovenskega rodu (razstavljala je tudi v Slovenskem domu) Marica Mavec Tomljenović pripada redki skupini likovnih umetnikov, katerih dela ne srečujemo v razstavnih prostorih. Večja izbira slik na platnu, nastalih od sedemdesetih let do danes, je bila predstavljena javnosti junija v

durđevski galeriji Stari grad. Ta tiha slikarka, ki jo likovni kritiki uvrščajo med predstavnike urbane naive, je prvič razstavljala leta 1972. Od takrat nastopa predvsem na skupinskih razstavah, samo devetkrat se je predstavila samostojno. Njena značilnost je natančnost, s katero na platno prenaša mestne vedute, spomenike kulture, življenje v gledališču in koncertnih dvoranah ter teme razkošnih mrtvih narav s cvetličnimi šopki, portrete in ženskih aktov v interieru.

BOB DYLAN V VARAŽDINU

- V Varaždinu je 13. junija pred več kot 10 tisoč premraženimi ljubitelji nastopil Bob Dylan. Čeprav je kitara njegov zaščitni znak, je Dylan koncert odigral na

klaviaturah, z nekaj izleti na ustni harmoniki. Pred njegovim nastopom so nastopili Vlado Kreslin, Drago Mlinarec in Majke.

BRKANOVICEV EKVINOCIJ

- Ob koncu sezone v koncertni dvorani Lisinski je bila 15. junija na sporedu koncer-

tna izvedba opere Ekvincij Ivana Brkanovića pod taktirko maestra Nikše Bareze. Ob zboru in simfoničnem orkestru HRT je poleg številnih hrvaških solistov nastopil tenorist Branko Robinšak.

HRVAŠKA IN SLOVENIJA: KAKO SE POZNA MO

- Kaj so si Slovenci in Hrvati pomenili v preteklosti in kaj si medsebojno nudijo danes, je vprašanje, na katerega so poskušali odgovoriti sodelujoči na tribuni Hrvaška in Slovenija: kako se poznamo in koliko smo si dolžni. Tribuno, ki je potekala 14. junija v knjižnici Bogdan Ogrizović, je pripravil hrvaški PEN. Zagrebško srečanje slovenskih in hrvaških intelektualcev je bilo nadaljevanje njihovega srečanja v Ljubljani marca letos. Manca Košir (Janica v Babajini Brezi) je poudarila, da so naše korenine prepletene, da je možno govoriti različne jezike, a se družiti skupaj navkljub politiki. Tone Peršak, predsednik slovenskega PEN-a, je spregovoril o tem, da pri mladih ni več občutka skupnosti kot pri starejši generaciji ter sklenil, da bi in Hrvati in Slovenci danes, ko so ogroženi mali jeziki in male kulture, morali skupaj razmišljati o ohranjanju kulturnih vrednot. Branko Čegec, eden od redkih hrvaških izdajateljev, ki redno objavlja knjige slovenskih avtorjev, je poudaril, da danes na Hrvaškem nihče več ne bere slovenske knjige in o njej tudi ne povprašuje. Podobno je s hrvaško knjigo v Sloveniji.

KALIGULA NA MALEM BRIONU

- V trdnjavi Minor na Malem Brionu je bila 18. junija uprizorjena prva letošnja premiera gledališča Ulysses po motivih drame Alberta

Camusa Kaligula v režiji Tomaža Pandurja. Fascinantna scena je bila postavljena na vodi, kar je bilo idealno za prikaz Kaligulove norosti. Svoj pečat je dala polna luna. Predstava Kaligula je potovanje duše skozi zgodovino in številne boje. Zelo dobra igralska ekipa je prepričljivo pričarala soočenje z absurdom eksistence. Glasbo, ki prinaša nov zvok zborov in klavirja, sta podpisala Boris

Benko in Primož Hladnik (Silence). 12. septembra je bil predstava premierno uprizorjena v zagrebški Gavelli.

VARAŽDINSKI ŠPANCIRFEST

- Deseti Špancirfest je potekal od 22. do 31. avgusta v Varaždinu. Glasba, ples, performerji in igralci iz celega sveta so zabavali Varaždince in druge obiskovalce. Varaždin se je tako postavil na vidno mesto evropskega festivalskega zemljevida. Urbana tradicija in bogastvo kulturno-arhitekturne dediščine Varaždina sta neponovljiva festivalska kulisa. Čast, da odpre jubilejni festival, je pripadla Magičnemu gledališču Serpantes iz Slovenije s Praznikom umetnosti življenja.

RAZSTAVA SLIK ČLANOV FOTOKLUBA MARIBOR

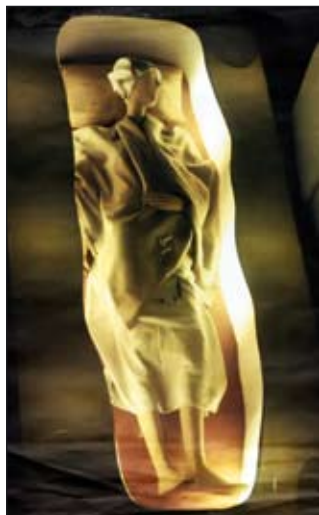
- V galeriji Fotokluba v zagrebški Ilici je bila 23. septembra odprta razstava fotografij fotokluba Maribor. Pokrovitelj razstave je bilo slovensko veleposlaništvo v sodelovanju z Zagrebško fotokino zvezo. Razstavljali so

Karno Bozi, David Brusnjak, Herman Čater, Bogo Čevlin, Samo Dreu, Gorazd I. Gumzej, Janko Jelničar in drugi. Razstava je bila odprta do 13. oktobra.

ZVEZDE V TVORNICI

- Na večurnem koncertu z naslovom 30 let pozneje so 2. oktobra v zagrebški Tvornici nastopila imena, ki so konec sedemdesetih let promovirala punk in novi val na naših prostorih. Prvič so na istem odru nastopili Pero Lovšin in Španski borci, Električni orgazem, Darko Rundek, Jasenko Houra, Davorin Bogović in Hakuma Matata, Zoran Predin in Lačni Franz, Vlado

postavitev zagrebškega mestnega muzeja in uredil arheološko zbirko Gorenjskega muzeja v Kranju. Na razstavi Zlato obdobje Karnije, ki so jo odprli 1. oktobra v muzeju v Opatički ulici 20, so bili prvič v Zagrebu predstavljeni bogati eksponati z najdišč v središču Kranja in na pokopališčem v Lajbahu, nad pritokom Kokre v Savo. Gre za trinajst grobov, med katerimi je posebej pomemben grob ženske z zlatim prstanom, sre-

brno pozlačeno zapestnico, ogrlico iz jantarja in železnim nožem. Grob kaže, kako so se krasile ženske alemanskega plemena, ki je živelo nad Vislo in Labo. Do Karnije so prišli v med selitvami skupaj z ostalimi barbarskimi plemeni. Raziskani so tudi grobovi Ostrogotov in Langobardov, ki so se kasneje odselili, ker je bila Karnija predstraža Italije v zgodnjekrščanskemu obdobju. Avtorica razstave Verona Perko je ob otvoritvi poudarila, da so nova nahajališča zelo pomembna za arheološko zbirko v Kranju, ker se najstarejši eksponati hranijo v Ljubljani in na Dunaju.

ARHEOLOŠKA NAHAJALIŠČA IZ KRANJA V ZAGREBU

- Muzej mesta Zagreba in z gorenjski muzej iz Kranja povezuje ne le dobro kolegijsko sodelovanje, ampak ju povezuje tudi arhitekt Željko Kovačić, ki je uredil stalno

postavitev zagrebškega mestnega muzeja in uredil arheološko zbirko Gorenjskega muzeja v Kranju. Na razstavi Zlato obdobje Karnije, ki so jo odprli 1. oktobra v muzeju v Opatički ulici 20, so bili prvič v Zagrebu predstavljeni bogati eksponati z najdišč v središču Kranja in na pokopališčem v Lajbahu, nad pritokom Kokre v Savo. Gre za trinajst grobov, med katerimi je posebej pomemben grob ženske z zlatim prstanom, sre-

PTUJ V VARAŽDINU

- V okviru izmenjave razstavnih programov je v varaždinskem mestnem muzeju gostoval pokrajinski muzej

s Ptuja. Eno od najstarejših slovenskih mest je oblikovalo razstavo, ki obsega nekaj celot: religija in obrt v rimski Poetovii, zbirka slik z gradov Vurberg in Hrastovec, ptujske slikarije 20. stoletja in daleč znane ptujske pustne maske. Pokrajinski muzej v Ptujju je bil ustanovljen leta 1893, muzejsko pa pokriva širši ptujsko-ormoški prostor.

HISTORIA MAGISTRA MORTIS IZTOKA SIMONITIJA

- Založniška hiša Pavičič je izdala knjigo Historia magistra mortis, slovenskega diplomata, pravnika in strokovnjaka za mednarodne odnose Iztoka Simonitija. V trinajstih poglavjih avtor izpoveduje neko vrst veropobožnega humanista, da so človeške muke, zemeljske in druge, hudobija in nasilje razumljivi in predvidljivi, zato se lahko preprečijo. Korenine hudobije in nasilja v zgodovini avtor vidi v izvornih grehah človeštva, v vseh izmih, ki so rodili komunizem, fašizem, nacizem, klerikalizem...

RAZSTAVA MARIJE BRAUT

- Ob petdeseti obletnici rojstva Iva Pogorelića je bila v liptoteki HAZU v Zagrebu 11. oktobra odprta razstava 27 fotografij, s katerimi se je avtorica poklonila maestru. Prvič predstavljene fotografije, ki so nastale neko poletje v osemdesetih letih v Dubrovniku, ohranjajo trenutke. Razstava je pravzaprav plod sodelovanja treh umetnikov: Mersada Berberja, Marije Braut in Iva Pogorelića. Pogorelić je nekoč obiskal atelje Mersada Berberja v Sarajevu, njuno prijateljstvo pa se je nadaljevalo v Dubrovniku. Takrat je bil na vrhuncu kariere. Fotografije niso samo portretiranje pianiste. Dva umetnika sta ustvarjala skupaj. Ko jih

je Marija slikala, je slišala le klavir, bil pa je tih poletni dopoldan poln sonca.

KOMORNI CIKLUS PIHALCEV ZAGREBSKE FILHARMONIJE

- Na odprti sceni Muzeja za umetnost in obrt je 16. septembra nastopil Hor Rorn Quartet iz Slovenije, ki ga sestavljajo Andrej Žust (solo hornist slovenske filharmonije), Lenart Istenič (študent na visoki šoli za glasbo F. Mendelson - Bartholdy iz Leipziga), Borut Pahič (solo hornist SNG Maribor) in Boštjan Lipovšek (solo hornist Simfoničnega orkestra RTV Slovenija in profesor na akademijah v Ljubljani in Zagrebu). Na sporedu sta bili tudi deli slovenskih avtorjev Janeza Gregorca (Hornado) in Roka Goloba (Tsunami Warning).

DRUŠTVO FOTOGRAFOV SVIT CELJE

- V galeriji Fotokluba Zagreb so se po razstavi Mariborčanov 14. oktobra predstavili še člani društva fotografov Svit iz Celja. Čeprav je društvo nastalo šele pred dvema letoma, so se celjski fotografi že uveljavili in predstavili na številnih razstavah v Sloveniji in na tujem. Pokrovitelj razstave je bilo slovensko veleposlaništvo.

MEDNARODNI DNEVI JAZZA

- V okviru 18. mednarodnih dnevov jazzja je 23. oktobra v mali dvorani Lisinski nastopil Jure Pukl New York Connection. Mladi slovenski saksofonist Jure Pukl ima naslov v New Yorku, zagrebški publiki pa se je predstavil s svojimi ameriški kolegi in programom, ki je dosledno sledil načelom vrhunskih evropskih glasbenikov.

Kulturna dogajanja spremljala Polona Jurinić

O GLEDALIŠKI PREDSTAVI LJUDJE IN MIŠI

7. novembra smo bili zopet počašćeni z gostovanjem gledališkog ansambla iz drage nam Slovenije. V dramskom gledališću Gavella so igranci Slovenskoga ljudskoga gledališća iz Celja uprizorili predstavu Ljudje in miši (hrv. O ljudima i miševima).

Predstava Ljudje in miši je gledališka priredba romana slovitega ameriškega klasika in nobelovca Johna Steinbecka (1902-1968). Ljudje in miši je poleg romana Sadovi besa njegovo najbolje znamenito delo. V obeh Steinbeck u naturalističnom, oziroma realističnom stilu obravnava življenje sezonskih delavcev ali priseljenih kmetova u času velike depresije u 30 letih prejšnjega stoeletja. Ta tema je danas tembolje domaća, saj smo pričue podobnomu družbenomu in gospodarskemu dogajanju po celem svetu.

Drama govori o sanjah dveh sezonskih delavceva Georga in Lennieja, ki išćeta delo na farmah, na nek način pa tudi - bežita. Lennie je rahlo retardiran, a zelo moćan fant. Zanj skrbi Georg, iz samo njemu znanih razlogova. Pri tem skriva Lenniejeva skrivnostna tragićna dejanja... Lenni, denimo, boža in naposled tudi

konća u miškami in zajćki, hkrati pa prestraši prenekatero dekle. Lepo je predstavljeno življenje delavceva, ki živijo u barakah, njihovo obnašanje, medsebojna komunikacija, boj za golo preživljenje in oboj. U delu predstave, ko gredo svi delavci na koncu delovnega tedna svoj zaslužek porabiti u bordel, ki je njihovo edino razvedrilo (med njimi ni samo Lennieja in ćrnca, ki tja ne sme iti), se zgodi tragedija, ki spremeni dotedanje življenje glavnih protagonistova. Edina ženska vloga u predstavi ilustrira položaj ženske u taki družbi in njeno usodo.

Predstava je dobro in moćno spregovorila o problemu osamljenosti, rasizma, osebnog svobode, negotove in slabe perspektive za posameznika u taki družbeni skupini, o predsodkih do duševno bolnih, o temu, kar nas teži tudi u današnjem času.

Režiser Marko Strelec, ki je uspešno režirao tudi u Zagrebu, je predstavu dobro oblikovao, saj je skupaj z igranci ustvario vzuđuje, ki smo ga gledalci intenzivno in soćutno doživeli in u njemu sodelovali.

Gledališće je bilo precej zasedeno (k temu je prispevao tudi prevod u hrvaški jezik), zato je bil na koncu predstave celoten ansambel nagrajen u moćnim aplavzom. *Vasiljka Tovarloža*

NAGRADA MIRJANI HEĆIMOVIĆ ZA PREVOĐENJE SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI

Društvo hrvatskih književnih prevodilaca 11. listopada dodijelilo je nagrade za najbolja prijevodna ostvarenja. Nagrada za životno djelo pripala je Mirjani Hećimović, za predani polustoljetni rad na prenošenju slovenske književnosti na hrvatski jezik. Prenosimo obrazloženje Jagne Pogaćnik.

Za Mirjanu Hećimović prevodeenje u nikada nije bilo sporedna djelatnost, već isključivo glavni i jedini životni izbor. Čitav je svoj profesionalni život provela u statusu slobodne književne prevoditeljice i čitav je svoj profesionalni život posvetila posredovanju susjedne, slovenske književnosti i kulture. Već i posve letimićan pogled na bibliografiju njezinih prijevoda, dostupnu u katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice, leksikografskim natuknicama, ali i onome što zovemo kolektivnim sjećanjem na lektirne naslove, proćitane knjige koje pripadaju klasicima slovenske književnosti (što smo ih jednom morali ili htjeli proćitati), ili pogledane kazališne predstave, dovoljno jasno ukazuje na opsežnost, ali i raznovrsnost njezinog prevoditeljskog interesa. Reprezentativni slovenski autori, klasici i suvremenici, poput Ivana Cankara, Ćirila

Kosmaća, Ivana Tavćara, Vitomila Zupana, Edvarda Kocbeka ili Drage Janćara, na hrvatskom su jeziku proizvod njezine prevoditeljske radionice. Tome treba dodati i brojne prijevode dramskih tekstova (pedesetak radiodrama, više TV-drama i filmskih scenarija),

među kojima je možda najzvučniji naslov Događaj u mjestu Goga Slavka Gruma, najznaćajnija slovenska ekspresionistićka drama, višekratno i vrlo uspješno postavljena na hrvatskim pozornicama. Nemoguće je i nabrojati sve prevoditeljske priloge koje je tijekom dugog niza godina odradila i odraduje na stranicama periodike. No, iako je njezin prevoditeljski opus doista kvantitativno zavidan,

to dakako nije jedini razlog zbog ćega gđa Mirjana Hećimović spada u sam vrh književnih prevoditelja u nas. Iz svakog njezinog prijevoda, naime, moguće je išćitati prije svega vrhunsko poznavanje izvornoga teksta, ne samo u jezićnom smislu, već i u pogledu konteksta u kojem je nastao, njegovih stilskih i kulturoloških odrednica, ali i cjelokupnog opusa autora kojeg prevodi. Vjerna izvorniku, ali i itekako spremna na eksperimente kako bi se u novom jezićnom okruđu slovenski autor i njegov tekst, osjećali kao kod kuće, Mirjana Hećimović iz knjige u knjigu, iz ulomka u ulomak iskazuje nevjerovatnu kreativnost, osjećaj za jezik, ali i književni talent bez kojega, duboko sam uvjerena, nema dobroga prijevoda, nema strane knjige koju ćemo ćitati s jednakim gušćom kao da je naša. Njezin kultiviran jezićni izraz, visok stupanj opće kulture, ali i individualnost i hra-

brost u znalaćenju rješanja u kompleksnim slučajevima, doprinijeli su da slovenske autore, uz njezino posredovanje, ćitamo doista kao susjede i to ne one za koje je potrebna putovnica, već one koji su tu pokraj nas, vrata do, rekli bismo.

BORŠTNIKOVO SREČANJE - DOGODEK, KI USPEVA IN SE KREPI

*"Sto src, sto duš sem dal vam v dar
položil jih na vaš oltar -*

*jaz: kralj, berač, ljudi tolmač
iz nizkih koč, gradov, palač.*

Poslednja krinka danes pada,

A s krinko zadnje padam jaz..."

Stemi verzi iz pesmi Ignacija Borštnika Spustite zagrinjalo se je 15. oktobra začel simpozij ob 150. obletnici rojstva tega velikana gledališča. V njegovem rojstnem kraju Cerklje na Gorenjskem so znani teatrologi govorili o njegovem delu v slovenskem in hrvaškem gledališkem prostoru. Občina Cerklje je ob tej priložnosti izdala knjigo Borštnik na poti domov, v kateri sta opisana igralčeva življenjska in umetniška pot ter njegova literarna zapuščina. Simpozij je bil uvod v 43. Borštnikovo srečanje, ki je v Mariboru potekalo med 15. in 29. oktobrom.

Mož slovenskega gledališča

Po zvokih fanfar so dogodek odprli mariborski župan Franc Kangler, predsednik sveta Borštnikovega srečanja Tone Partljič in slovenski predsednik Danilo Türk, ki je med drugim dejal: "Smo spet tu, v Mariboru, na tradicionalnem Borštnikovem srečanju, letos že 43 po vrsti. Kulturni dogodek, ki uspeva in se ves čas krepi v tako dolgem obdobju, je upravičen do spoštovanja, ki ga zagotavlja njegova tradicionalnost. Borštnikovo srečanje je tudi živ dokaz življenjske moči slovenskega gledališča in njegovega razvoja, ki poteka vsa ta desetletja. Danes brez obotavljanja lahko rečemo da je slovensko gledališče v dobri kondiciji. Povečuje se raznovrstnost gledališke ponudbe - po žanru, zvrsti in estetiki. In vse to bo ponovno, a vselej na nov način izraženo tudi na letošnjem Borštnikovem srečanju".

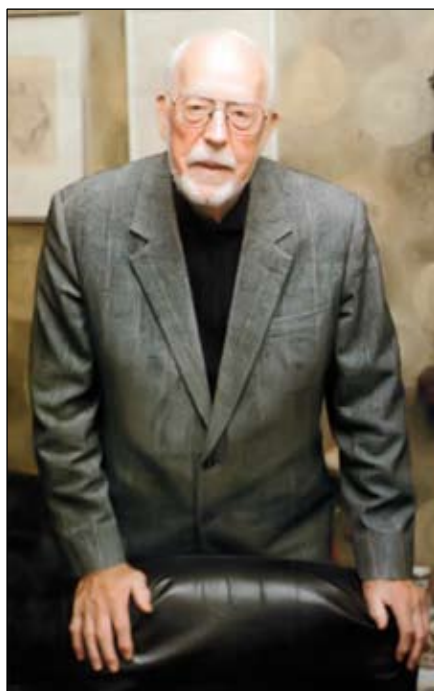
Za letošnje srečanje je nova selektorica dr. Barbara Orel med 80 predstavami izbrala 11 uprizoritev za tekmovalni program in 5 za spremljevalni. Po njenih besedah je bilo merilo za izbor

v tekmovalni program "konsistentnost uprizoritev, njihova celovitost in izpovedna moč".

Mednarodna žirija je podelila pet enakovrednih igralških nagrad. Prejeli so jih Veronika Drolc, Mirko Mandič, Janko Petrovec, Jernej Šugman in Tadej Toš. Nagrado za mlado igralko je prejela Arni Hadžialjevič, nagrado za režijo pa Francois-Michel Pesenti za režijo predstave Katica iz Heilbrona, ki je bila izbrana tudi za najboljšo predstavo.

Ovenčani Aleksander Valič

Borštnikov prstan je letos pripadel Aleksandru Valiču. Rapa Šuklje je v obrazložitvi napisala: "Zlato priznanje, ki ga nocoj sprejema Aleksander Valič in ki bo za vedno zapisano v slovenski gledališki zgodovini, je hkrati počastitev igralca, ki je pomembno prispeval k umetniški podobi našega sodobnega odrskega ustvarjanja in toplja zahvala slovenskega občestva, ki je tolikokrat prešerno uživalo ob njegovih svojevrstno interpretiranih živih človeških likih". Umetnik je igral 50 let, odigral je okrog 120 gledaliških vlog. Tudi njegove vloge v filmih in tv-nadaljevanjih še niso pozabljene. Napisal je knjigi Frontniki (1980) ter Sanje in resničnost (1999). Še ena misel Rape Šuklje: "Slovenski kulturi in posebej Borštnikovem srečanju je v čast in ponos, da sprejema letos Borštnikov prstan umetnik, ki je

Aleksander Valič

na našem odru polnovredno uveljavil privrženca velikokrat zapostavljenega smejočega obraza gledališke maske, partizan in član Frontnega gledališča, ki je prinašalo kulturo, sprostitvev in oza-veščanje podeželju v najtežjem času druge svetovne vojne in eden od pionirjev tržaškega gledališča, stebra slovenske kulture na nacionalno izpostavljenem teritoriju. Aleksander Valič. Iskrene čestitke".

Veselimo se 44. Borštnikovega srečanja

Na letošnjem srečanju se je zvrstilo 72 dogodkov. Festival je spremljalo 39 akreditiranih novinarjev iz slovenskih in zamejskih medijev. Vse dogodke si je ogledalo skupno 9.551 gledalcev, med njimi tudi navdušena Borštnikova pravnujka (glej sliko).

Končajmo z Borštnikovimi stih, s katerim smo začeli:

*"Umetnosti se hram zapira,
zapira se dehteči vrt,
ki meni ne bo več odprt:
junak nekdanji tu umira
zato tecite
solze, škropite
še enkrat mi ta mali svet
v obliko praznično odet!
Tako poslednje naj solze,
ki plakal sem ih zate,
zate umetnost, tvoje ideale.
Da te solze v očeh bi vedno stale,
da ena vsaj ostati more
do zadnje noči, zadnje zore
življenja mi kot drag spomin:
na srečne dni-dni bolečin.
Spustite zagrinjalo."*

Zagrinjalo je spuščeno, luči so ugasnjene. Ostajajo spomini in lepo zvoneče besede gostitelja ob slovesu: "Želimo vam dobro zdravje in ponovno srečanje čez letno dni na 44. Borštnikovem srečanju". Pa na svidenje. **Ivica Kunej**

Za vsakogar nekaj

PREPREČEVANJE RAKA S PREHRANO

Strokovnjaki ugotavljajo, da v 80 odstotkov raka delno povzročajo dejavniki iz okolja in da je pri skoraj 40 odstotkih obolelih neposreden vzrok prehrana. Povzemamo nekaj ugotovitev iz montignacove prehrabene metode.

Rak se razvije zaradi delovanja različnih dejavnikov, povezanih z okoljem. Ti vplivajo še posebej na organizem, ki je predvsem zaradi dednosti in presnove bolj dovzeten za to bolezen.

Kancerogene snovi iz okolja lahko postanejo "pobudniki" te bolezni, če pridejo v stik z eno ali več nedozorelimi celicami v telesu, ki se potem spreminjajo in tako pretirano množijo, da nastane tumor.

Strokovnjaki so med drugim primerjali prehrano v različnih državah - katerih živil jedo največ - in ob tem pogostnost enake vrste raka; primerjali pa so tudi prehrano rakavih bolnikov s prehrano zdravih oseb. Iz opravljenih raziskav je mogoče ugotoviti, katera živila in hranilne snovi lahko spodbudijo nastanek bolezni in katera živila nas pred njo varujejo

Kaj povzroča raka

Beljakovine: pri visokih temperaturah nastajajo v beljakovinah mesa kisline, ki lahko spodbudijo nastanek raka na debelem črevesu in raka na danki. Zato je pri tistih, ki vsak dan jejo meso (govedino, teletino, svinjino ali ovčetine), nevarnost, da se bosta razvili ti obliki raka, dvainpolkrat večja kot pri ljudeh, ki jejo meso samo enkrat na mesec. Škodljivo pa je tudi pomanjkanje

beljakovin, saj zmanjšuje naravno odpornost.

Maščobe: videti je, da se zaradi pretiranih količin nasičenih maščob v prehrani pogosteje razvije rak na dojki, jajčnikih, materničnem vratu, debelem črevesu in danki. Zaradi pretiranih količin maščobnega tkiva pri debelih ženskah se lahko še prej razvije rak na dojki. Androidna oblika debelosti (oblika jabolka) je glede tega bolj nevarna kot ginoidna (oblika hruške). V prvi skupini so odkrili šestkrat več primerov raka na dojki. Vendar pa niso prav vse maščobe sovražniki. Škodljive so predvsem nasičene maščobe iz mesa in mlečnih izdelkov. Ribe in olivno olje nasprotno vsebujejo maščobe, ki celo varujejo pred rakom. Vsako pretiravanje je škodljivo, zato tudi ni treba po vsej sili zniževati ravni holesterola pod normalno vrednost.

Predvsem moramo paziti, da v prehrani vedno ohranjamo ustrezno razmerje med različnimi nasičenimi in nenasičenimi maščobnimi kislinami.

Sol: pretirano soljena živila, tako kot tudi meso, mesnine in ribe, konzervirane v razsolu ali marinadi, lahko povzročijo raka na želodcu.

Alkohol: je rakotvorna snov, ki učinkuje predvsem v povezavi s tobakom. Domnevajo, da med drugim deluje kot nekakšno topi-

lo, ki spreminja celice črevesnih sten. Če ob pitju alkohola še kadimo, se nevarnost poveča. Tako človek, ki spiže liter vina (ali ustrezno količino alkohola v pivu ali žganih pijačah) in ob tem na dan pokadi 20 cigaret, celo petdesetkrat bolj tvega, da bo zbolel za rakom. Tretjina rakavih obolenj se razvije zaradi kajenja.

Pomanjkanje hranilnih snovi: beta karoten, vitamin C, vitamin E in cink varujejo pred rakom, ker se bojujejo proti nastajanju prostih radikalov. Če v organizmu primanjkuje katerakoli od teh hranilnih snovi, je več možnosti za nastanek raka. Pesticidi: prizadenejo nekatere celice jeter in pljuč, ki so pomembne v imunoloških procesih.

Nitrati in nitriti: Vodni nitrati se lahko spremenijo v nitrite, nato pa v kancerogene nitrozamine. Ponokod voda iz vodovoda vsebuje tudi do 100 mg nitratov. Nitrite so med drugim dolgo uporabljali kot konzervanse v mesninah, vsebujejo jih nekatere vrste piva.

Način kuhanja in rak

Jedi z žara delujejo kot temperane bombe, če jih pečemo na rešetki, s katere maščoba kaplja na žerjavico, kjer se snovi začnejo razkrajati. Pri tem nastaja rakotvorni benzopiren, živila pa prepriji dim, v katerem so policiklični ogljikovi vodiki. Primernejši je torej žar, pri katerem maščoba ne

kaplja v žerjavico. Prav tako je priporočljivo, da masla ne segrevamo preveč, ker pri temperaturi nad 130 stopinj C v njem nastaja rakotvorna snov akrolein.

Pred rakom varujejo antioksidanti (vitamina C in E, beta karoten, selen, cink, polifenoli), kalcij (zaradi pomanjkanja je večja nevarnost raka na debelem črevesu in danki, če pa tri mesece zapored vsak dan zaužijemo 1250 mg kalcija, se celice tumorja v debelem črevesu počasneje množijo - zato moramo jesti mlečne izdelke iz posnetega mleka), vlaknine (pomanjkanje spodbuja nastanek pljučnega raka in raka na materničnem vratu, raka na debelem črevesu in danki; najučinkovitejša zaščita so netopljive vlaknine celuloza, hemiceluloza), nenasičene maščobe (sojino, koruzno, olivno in sončnično olje), zelenjava oziroma snovi, ki so v njej (indoli v zelju in brokoliju, steroli v kumarah, poliacetileni v peteršilju, kinon v rožmarinu, izoflavoni v mnogih vrstah zelenjave). Če je rak odkrit pravočasno (s pomočjo rednih pregledov), na preventivni stopnji, je mogoče zaustaviti še vse procese. Tudi v takem primeru je torej še vedno smiselno spremeniti prehrabne navade. Dobro sestavljena prehrana je lahko učinkovito pomagalo, ki bistveno ublaži spremne pojave morebitne kemoterapije in obsevanja. Rak ni vselej usoden in nekatere oblike te bolezni lahko celo sorazmerno zlahka preprečite.

Pripravila Matko Cveta

PREGOVORI

*Preje se nauči poslušati, šele potem boš lahko zapovedal.
Prevzetnost in napuh ne vesta, kako se služi kruh.
Skromnost je lepa čednost.
Starši nabirajo, sinovi tratijo, vnuki stradajo.
Ženska prevzame srce, petje razveseli, vino pa utopi skrbi.
Pajek in ženska pleteta nevarne mreže.
Prazen klas visoko glavo nosi.
Osel je vodo nosil, pa je od žeje poginil.
Otroci, norci in pijanci govore resnično.
Nihče ni učen rojen.
Nepovabljenemu gostu je mesto pred vrati.*

Zbrala Cveta Matko

IRENA HRIBAR-BUZDOVAČIČ: (AVTO)PORTRET

*Glava je brez las ostala,
na očeh so že očala,
na ušesih pomagala,
a v ustih sociala.*

*Jetra komaj še živijo,
in ledvice me bolijo,
sklepi kar naprej skelijo,
vse bo kmalu šlo adijo.*

*Mi srce nonstop nagaja
in v želodcu vse razgraja
žile, živci so zanič,
kmalu vse bo vzel hudič.*

*Nekaj pa je le ostalo,
nekaj se ni času vdalo,
to je pesem, to je smeh
in še nekaj, kar je greh*

NE POZABIMO SLOVENSКИH JEDI

KUHINJA PRIMOŽA TRUBARJA

V času življenja Primoža Trubarja je bila kuhinja po svoje dokaj pestra. Posebno v samostanih so nastajali številni recepti, ki so jih kasneje prenesli v gradove, od koder so nazadnje prišli v mesta in med širši krog ljudi. Primož Trubar je potoval po različnih krajih, zato je užival različno hrano, ki so jo pripravljali v krajih, ki jih je obiskoval. V tistem času so hrano pripravljali drugače kot danes. Za pripravo hrane so si vzeli več časa, saj so vso hrano pripravljali ročno, z uporabo keramične posode in lesenih žlic.

Sestavine jedi, ki so jih pripravljali v tistih časih, so bile predvsem: - meso domačih živali in perutnina (govedina, svinjina, zajčje meso, perutnina, meso drobnice),

- veliko divjačine (srnjad, jeleni, divji prašiči, divje ptice kot so race, gosi, prepelice, golobi)

- ribe, raki,

- veliko razne podzemne zelenjave (koleraba, repa, korenje, zelena), - sadje: sveže in suho (kostanj, orehi, lešniki, suhe hruške, jabolčni krljji, posušene češplje),

- žita: pšenica, oves, rž, ajda, proso; iz njih so pripravljali razne vrste kruha, peciva, testenin,

- predvsem pa krompir, koruza, fižol, zelje.

Jedi, ki so jih pogosto kuhali:

- juhe: zeliščne, kokoške, grahove, fižolove, krompirjeve, goveje,

- razne kaše: ajdovo, proso, zdrobovo,

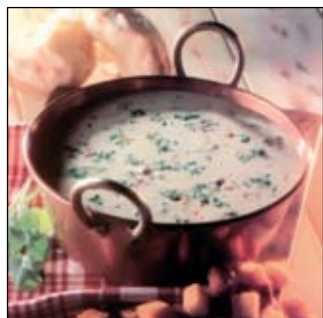
- kuhano meso: goveje, kokoške, telečje, suha svinjina,

- pečeno meso vseh vrst, - golaži in obare, - slaščice: rozinov kruh, kruh s posušanim sadjem (krlj-ljak), orehovo, ajdovo, ocvirkovo ali lešnikovo potico.

Kolerabna juha

Potrebujemo: 1 rumeno kolerabo, 1 korenček, 300 g krompirja, 10 dag prekajene slanine, 1 večjo čebulo, 2 stroka česna, malo masti - zabele, sol, poper.

Priprava: seseklano slanino in čebulo prepražimo na masti, da postekleni in dodamo na koščke zrezan krompir, korenček in česen, vse na hitro premešamo (dodamo lahko tudi žlico moke) in zalijemo z vročo vodo, toliko da vse sestavine pokrije in kuhamo okrog 30 minut, da je vse lepo mehko. Na koncu dodamo po potrebi sol, poper, lahko tudi žlico kisle smetane.

Grahova juha z rižem

Potrebujemo: 500 g mladega zelenega očiščenega graha (hrv. grašak), 1/8 l riža, 50 g masla, žlico moke, sesekljan peteršilj.

Priprava: grah kuhamo v dveh litrih soljene vode, ko je na pol kuhan, dodamo opran riž. Pri koncu dodamo prežgane oziroma bešamel iz masla in moke. Ko vse skupaj prevre, dodamo peteršilj.

Jabčnik (kašasti jabolčnik)

Potrebujemo: 1 kg kislil jabolk, 1 l mleka, sladkor, sol, cimet. Osukanci: 20 dag moke, 1 jajce, sol.

Priprava: Osukance

ali kašo lahko narediš vnaprej, saj so testenine lahko posušene. Olupljena in na krljle narezana jabolka damo takoj v sladkano vodo, da ne potemni. Kuhamo toliko časa, da so jabolka napol kuhana, dodamo mleko in osukance in kuhamo še 15 minut. Po okusu dodamo sladkor ali sol. Stresemo v skledo (jed mora biti gosta) in potresemo s cimetom.

Ajdova medena potica

Potrebujemo:

1 kg moke (pol ajdove, pol pšenične), 15 dag masla, 4 jajca, 10 dag sladkorja, kocka kvasa, sol, in mleko po potrebi (0,5 - 1 liter)

Za nadev: 20 dag meda, 3 jajca, 50 dag orehov, cimet, rum, 0,5 dl smetane, limonino lupino.

Priprava: V skledi poparimo ajdovo moko, zmešamo s kuhalnico in ko se nekoliko ohladi, dodamo vzhajani kvas in pšenično moko, v mlačnem mleku raztopljenemu maslu, 2 razžvrkljani jajci in 2 rumenjaka, sladkor in po potrebi sol.

Testo najprej dobro stepamo, ga znetemo in pustimo počivati na toplem, da počasi vzhaja.

Nadev: Topljeni med (mlačni) dodamo v razžvrkljana jajca, primešamo zmlete orehe, naribano limonino lupino in cimet. Še topli nadev namažemo po vzhajanem razvaljanem testu, ga zvijemo in damo v namaščen pekač. Tu

naj potica vzhaja. Vzhajano potico premažemo s smetano, v katero smo zamešali stepeno jajce. Potico večkrat prebodemmo z vilicami in pečemo pri 200 stopinjah dobro uro. Najbolje je, da jo ponudimo še toplo.

Ajdovi štrukeljčki - krapi

Potrebujemo: testo, 0,5 l ajdove moke, 0,75 l slanega kropja, 10 dag bele moke, 1 žlico masti in še bele moke za gnetenje.

Nadev: 15 dag skute, 2 jajci, 2 žlici kisle smetane, malo krušnih drobtinic, sol, osoljen krop, surovo maslo.

Priprava: Ajdovo moko poparimo, premešamo in pustimo, da se ohladi. Medtem naredimo nadev iz skute, jajc in smetane, če je premah, dodamo malo drobtinic.

Ajdovo testo pregnetemo na deski z belo moko, razvaljamo na debelino pol centimetra in narežemo na pravokotnike. Na vsak pravokotnik damo žlico skutinega nadeva, preganemo, vogale stisnemo in kuhamo v osoljenem kropju, pri zmernem vrenju okrog 10 minut. Kuhane poberemo iz vode, odcedimo in ponudimo zabeljene zdrobitinami, pre-

praženi-mi na maslu.

Ivanka Nikčević

ZAPOZNELO ŠTUDIJSKO MARTINOVANJE

Člani Slovenskega doma smo letos martinovali z zamudo. Pravzaprav je bilo martinovanje le okvirna ideja, ki se je na koncu zaradi časovnega zamika sprevrgla v »študijsko« potovanje po Posavju.

V soboto, 15. novembra, smo se navkljub meglenemu in kislemu vremenu odpravili z avtobusom svojim postmartinskim ali – kot bi rekel Darko – svojim študijskim dosežkom naproti. Po zapletih na carini, kjer smo izgubili eno članico (Božica bo od zdaj naprej zagotovo vedno imela s seboj dokumente), smo srečno nadaljevali pot in po nekaj kilometrih prispeli v Kostanjek pri Zdolah v bližini Brežic.

Sprejel nas je ljubeznivi domačin gospod Špiler, ki nam je v prelepi in s slamo pokriti hiši priredil sprejem z zakusko, kakršnega bi si lahko le želeli. Na kratko nas je seznanil z zgodovino hiše, v kateri je zdaj galerija. Poleg hiše je vinograd, ki privlači poglede s svojimi obarvanimi stebrički in stebrikskulpturami, ki jih je tja lahko postavil samo ljubitelj lepega.

Nato je sledil sprehod po gozdu, pa navkreber pa navzdol... vidi se, da je gospod Špiler dober poznavalec ljudi, saj je na hitro ocenil, da bomo to kljub pretežno sivolasim glavam zmogli. Za vsak primer je s seboj nosil tudi nekaj krepčilnih litrov, saj veste... odsotnost smoga v ljudeh prebudi žejo... Da pa bi nam bilo še lepše, se je prikazalo tudi sonce in še dodatno polepšalo čudovit razgled na okoliške hribe in obdelane vinograde. Pridružila pa se nam je tudi Božica, tako da smo bili zopet polnoštevni.

Po sprehodu smo se spustili v vas oziroma v Špilerjevo gostilno, kjer nas je čakalo kosilo, ki so ga medtem skuhale pridne Špilerjeve gospodinje. Po okusnem kosilu smo ob belem ali rdečem vinu (bilo je tudi nekaj sokov!) zapeli in tudi zaplesali, saj zna naš Franc harmoniko raztegniti tako, da to vpliva na statiko nog. In kar prehitro se je približal čas odhoda.

Sklep tega študijskega potovanja bi bil, da ima letošnje vino čudovit bouquet, bogate sadne arome in poln zaokrožen okus.

Irena Hribar-Buzdovačič

ODMEV

Novi odmev
izdaja
**Kulturno-prosvetno
društvo Slovenski
dom**
iz Zagreba s
pomočjo
**Savjeta za
nacionalne manjine
Republike Hrvatske**
in
**Urada Vlade
Republike Slovenije
za Slovence v
zamejstvu in po
svetu.**

Za izdajatelja:
Darko Šonc.

Uredništvo:
**Miroslava Maria
Bahun,
Silvin Jerman,
Polona Jurinič,
Ivica Kunej,
Cvetka Matko,
Franc Strašek,
Darko Šonc.**

Pregled, priprava
in oprema besedil:
Ilinka Todorovski.
Oblikovanje in prelom:
Ljudevit Gaj.

Tisk: **Intergrafika,**
Bistranska 19,
Zagreb.

Izhaja občasno v
slovenskem in
hrvaškem jeziku.

Naklada:
800 izvodov.

Naslov uredništva:
**Kulturno-prosvetno
društvo Slovenski
dom**, Masarykova
13/I, 10000 Zagreb;
slovenski-dom@
zg.t-com.hr,
<http://slovinci.hr>